

R

*Rekonstrukcija
ženski fond*

2019.

Godišnji izveštaj

Veliko nam je zadovoljstvo što smo u prilici da podelimo sa vama osvrt na petnaestu godinu rada fonda!

Ove godine dajemo pregled 2019., sa dubljim osvrtom na programske refleksije.

Rekonstrukcija ženski fond najpre želi da se zahvali svima koji su nas na različite načine podržavali tokom proteklih 15 godina, sa kojima smo učile, razvijale se, osvajale i stvarale nove prostore, eksperimentisale, maštale, trčale, radile, mislile, delile.

Ovo je vreme da se setimo doprinosa naših osnivačica:

Slavice Stojanović
Svenke Savić,
Staše Zajović i
Mirjane Mirosavljević Bobić

i zahvalimo im se na svom njihovom radu, strpljenju, otvorenosti i upornosti.

Mnogo divnih trenutaka, učenja, sastanaka, rastanaka, izazova, diskusija, maštanja i planova je stalo u 2019.

Zahvalne smo svim grupama, stipendistkinjama, sestrinskim fondovima, donatorima i donatorkama, saradnicama i saradnicima sa kojima smo završile još jednu godinu. Bilo nam je drago što smo sa vama u 2019. i proslavile važne jubileje:

***15 godina
fonda***

***10 godina
Radosti
ludosti***

***10 godina
Osmomartovske
mape***

2019. na prvi pogled:

34

**GRANTA
31 GRUPI
IZ 12 MESTA**

7

STIPENDIJA

Upoznajte podržane grupe [➤](#)

**GENERALNA PODRŠKA:
11 GRANTOVA**

**DODELJENA SUMA
RSD: 11.762.914,00
USD: 112,046.9**

**SPECIJALNI FOKUS:
19 GRANTA**

**DODELJENA SUMA
RSD: 4.221.054,00
USD: 38,812.32**

**PROGRAM STIPENDIJA
ŽARANA PAPIĆ:
7 STIPENDIJE**

**DODELJENA SUMA
RSD: 574.735,00
USD: 5,284.65**

**URGENTNI GRANTOVI:
4 GRANTA**

**DODELJENA SUMA
RSD: 460.000,00
USD: 4,381.7**

Podržane grupe su realizovale aktivnosti u 27 mesta

(Aleksinac, Arilje, Bajina Bašta, Belo Blato, Beograd, Bistrica, Bosilegrad, Čajetina, Dimitrovgrad, Gložane, Grdelica, Kikinda, Kosjerić, Lazarevac, Leskovac, Markovac, Mošorin, Niš, Nova Varoš, Novi Kneževac, Novi Pazar, Novi Sad, Pančevo, Pirot, Požega, Priboj, Prijepolje, Raška, Sjenica, Smederevska Palanka, Sombor, Sremska Mitrovica, Subotica, Šabac, Šišava-Lomnica, Titel, Tutin, Užice, Vinča, Vlasotince, Vrčin, Vršac, Zaječar, Zrenjanin, Žitkovac)

5 grantova je delovalo u YU regionu, a 2 su prvenstveno bila usmerena na online sferu

Skoro 30.000 ljudi je direktno učestvovalo u aktivnostima podržanih grupa, od čega preko 70% čine žene i devojke.

Projekti su se kretali od intenzivnog rada sa 15 devojčica tokom nekoliko meseci, preko grupa koje su pružale različite usluge za više od 800 žena u borbi protiv različitih vidova nasilja, do javnih događaja sa preko 20.000 posetiljki i posetilaca širom zemlje.

Organizovano 6 javnih događaja

PROSLAVLJENA PETNAESTOGODIŠNJICA FONDA

2019. na prvi pogled:

Pored toga:

- Bile smo aktivne u lokalnim i međunarodnim krugovima
- Ugostile smo saborkinje iz Makedonije u studijskoj poseti
- RŽF je izabrana za Strategic Thinking and Impact Fellowship i Salesforce kolaborativni proces za ženske fondove u okviru Prosperinog jačanja kapaciteta ženskih fondova
- Proširile smo tim
- Nastavile smo da radimo na unapređenju procedura i načina rada
- Realizovale smo evaluaciju Specijalnog fokusa i konsultacije sa zajednicom

Tokom 2019. naš rad su podržale filia. die frauenstiftung, Global Fund for Women, Kvinna till Kvinna, Oak Foundation / Trag, The Sigrid Rausing Trust.

Šta smo radile u 2019?

Prema tekućem strateškom planu, 2019. je bila usmerena na organizacioni razvoj i unutrašnje procese, dok su 2020. i 2021. prvenstveno predviđene za razvoj programa. To je podrazumevalo dosta diskusija, konsultacija, refleksija, osvrta na prethodno petnaestogodišnje iskustvo, razmatranje strategija za budućnost, uključivanje u razvojne procese sa drugim ženskim fondovima, ali i prikupljanje inputa za dalji rad na programima tokom 2020. i 2021.

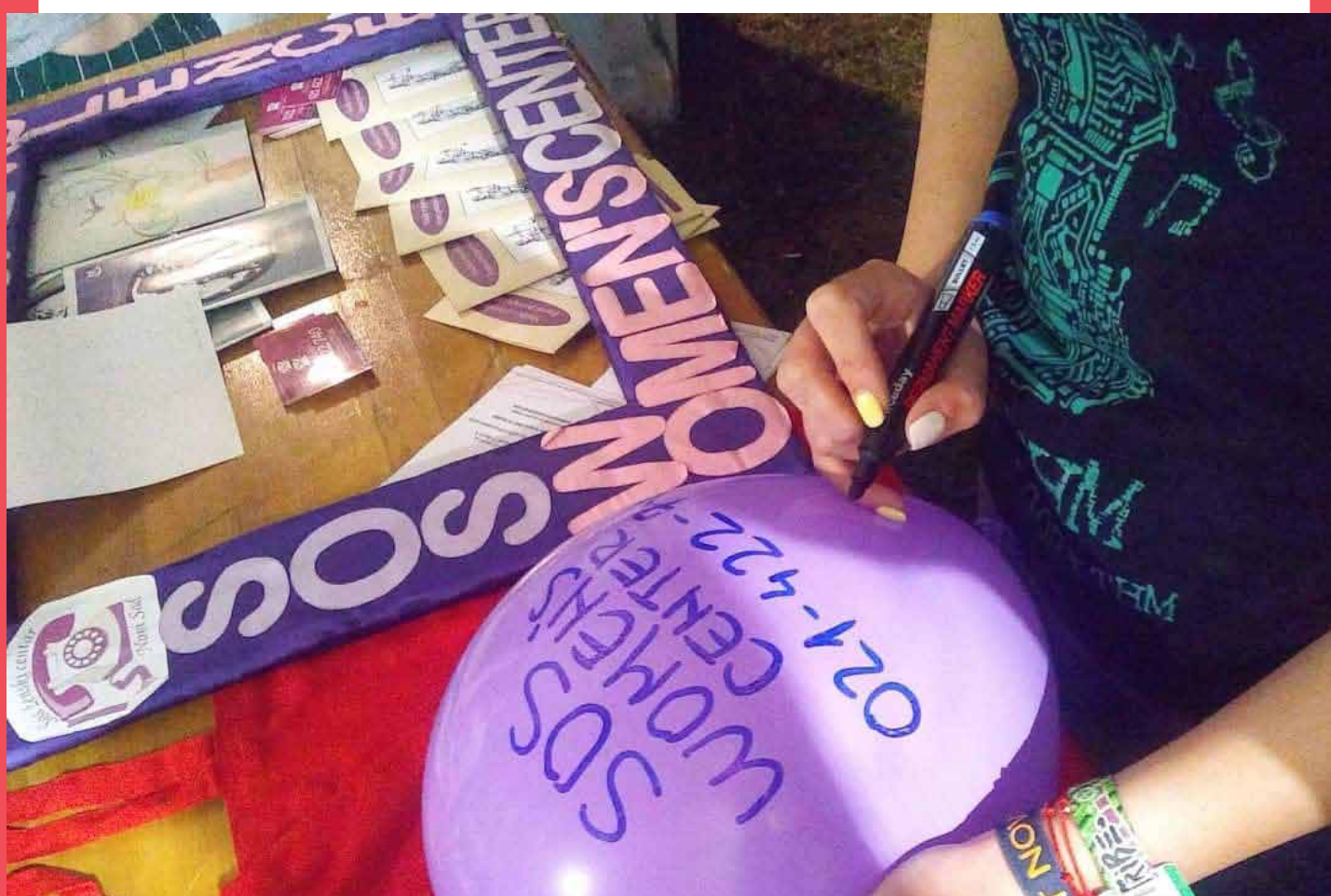
U situaciji promena u fondu važno nam je da sačuvamo institucionalnu memoriju, da dokumentujemo i uvažimo ogroman rad i posvećenost žena koje su pre nas gradile,

održavale i unapređivale fond, da unesemo novu perspektivu, da ostanemo u stanju konstantne pozornosti, kako bismo mogle pravovremeno i adekvatno da reagujemo u skladu sa mogućnostima, a da ljudima koji budu dolazili posle nas ostavimo korisne informacije o našem radu.

Postavljale smo pitanja, problematizovale, otvarale konstruktivne diskusije u različitim krugovima, pružale podršku onima koji su se nepravедno našli na udaru. Učestvovala smo na protestima i stajanjima, u umetničkim projektima i sl. Nastavile smo da trčimo, radimo, mislimo, delimo.

Programi

*U oblasti grantmejkinga nastavile smo sa programima
Generalna podrška, Specijalni fokus, Urgentni grantovi i
Programom stipendija Žarana Papić.*

Više o tekućim RŽF programima

Specijalni fokus

RŽF i dalje u centru pažnje drži ukorenjene brige: militarizam, nacionalizam, rasizam, borbu protiv svih vidova rodno zasnovanog nasilja i negiranja i kršenja ljudskih prava. Specijalni fokus kao program usmeren na dinamične inicijative, kontekstualne intervencije i eksperimentalno učenje nastavlja da funkcioniše kao aktivistička laboratorija, u okviru koje Upravni odbor tri puta godišnje donosi odluke.

Često smo slušale da teme militarizma, nacionalizma i rasizma nisu više relevantne. Da li je zaista tako? U situaciji kada nam se ukidaju izborna prava, otimaju prirodna i društvena dobra, kada se ljudi zastrašuju, kada se zahteva poslušnost, kada istorijski revizionizam i spektakl brišu kolektivno sećanje i odgovornost, kada se nameće kolektivna predstava da je militarizacija društva i intenziviranje tzv. „bezbedonosnih mera“ rešenje za ekonomske, socijalne i ostale probleme, kada smo izloženi poplavi lažnih informacija koje skreću pažnju sa gorućih pitanja, kada se drugima i drugačijama negiraju ljudska prava u ime „odbrane“ nacije, države, pa čak i pod krinkom borbe za ženska prava – onda kada podvaljeni biološki rasizam u vidu transfobije deli pokret, toliko toga ima da se uradi, zar ne?

Tokom 2019. smo bile usmrene na projekte koji adresiraju upravo ove i povezane probleme u različitim društvenim sferama (aktivizam,

kultura, umetnost, društvena teorija, mediji, sport, obrazovanje, briga o okruženju, migracije itd.), koji razumeju njihove uzroke i posledice.

Želele smo da podržimo politički jasno utemeljene ideje, dinamične inicijative, eksperimentisanje, inovativne pristupe, alternativne prostore, prakse i sadržaje koji kroz prizmu borbe protiv militarizma, nacionalizma i rasizma u svim njihovim oblicima, inspirišu, propituju, bore se protiv depolitizacije i deistorizacije feminizma, prepoznaju slabe tačke i rade na jačanju kapaciteta grupa za nošenje sa ovim problemima, stvaraju prostore za učenje i razmenu, pozivaju na odgovornost, pokreću na delovanje, osnažuju, solidarišu se sa potlačenima, pružaju otpor devastirajućim politikama i narativima i doprinose feminističkim i antimilitarističkim borbama.

Srećne smo što smo bile u prilici da podržimo odvažne, kreativne, provokativne, kritički nastrojene i metodološki dobro utemeljene predloge koji komuniciraju sa relevantnom zajednicom, odnosno koji stavljaju na sto goruće probleme iz feminističke perspektive. Posebna pažnja, kao i do sada, posvećena je neformalnim grupama, grupama iz malih izolovanih sredina, grupama koje u svoje okruženje donose kritičku feminističku vizuru, novonastalim inicijativama sa jasnom feminističkom i antimilitarističkom politikom.

Više o tekućim RŽF programima

Specijalni fokus 2019

- BeFem, feministički kulturni centar,
- Bibija Romski ženski centar,
- Centar za primenjenu istoriju,
- Dečiji centar,
- Filmski festival Slobodna zona,
- Hop.La!,
- Horkestar – alternativni hor i orkestar,
- NENA – neformalna grupa za mir i prava žena,
- Push-Back-Mapping Collective,
- Radnička komuna Links,
- Stanica servis za savremeni ples,
- Šumadijski centar za građanski aktivizam Res Publika,
- UR NADA,
- Žene u crnom,
- Ženske studije i istraživanja, Novi Sad,
- Ženski centar Užice,
- Ženski pokret 2020

Više o tekućim RŽF programima

Generalna podrška

Nastavile smo i sa programom Generalne podrške koji pruža fleksibilniju podršku grupama sa specifičnim pristupom, sa kojima dugo saradujemo i koje smatramo strateškim partnerkama. Ovaj program funkcioniše kao dugoročnija podrška izabranim grupama, sa idejom pružanja određene stabilnosti i podrške procesima srednjeg trajanja koji su važni za lokalni kontekst, a koji nisu nužno na trenutnoj listi prioriteta većine donatora.

Generalna podrška 2019

- Centar za ženske studije, Beograd,
- Centar Živeti uspravno, Novi Sad,
- Incest Trauma Centar, Beograd,
- Iz kruga Vojvodina,
- Jefimija Užice – Savetovalište za žene obolele od raka dojke, Užice,
- Klub finih zanata, Mošorin,
- Romski centar za žene i decu DAJE, Beograd,
- Roza - Udruženje za radna prava žena, Zrenjanin,
- SOS Vlasotince,
- SOS Ženski centar, Novi Sad,
- Udruženje Žene juga, Pirot

Više o tekućim RŽF programima

Stipendije Žarana Papić

Program stipendija Žarana Papić nastavlja da se razvija kao podrška aktivistkinjama/ akademkinjama za sticanje znanja u oblastima koje imaju veze sa rodnim/ ženskim i mirovnim pitanjima. Stipendija je namenjena aktivistkinjama (*ne nužno ženskim organizacija, iako one imaju prednost) i akademkinjama, devojka/ženama koje žele da nastave obrazovanje u oblasti studija roda i mirovnih studija. Posebno se vodi računa o aplikantkinjama iz deprivilegovanih društvenih grupa.

RŽF je tokom 2019. učvrstila strateško partnerstvo sa Master akademskim studijama politikologije – Studije roda na Fakultetu političkih nauka, pod rukovodstvom Katarine Lončarević. Ovaj studijski program je postavljen kao prioritet, a zavisno od raspoloživih sredstava, stipendije se mogu dodeliti i za druge značajne rodne i mirovne programe u zemlji ili inostranstvu.

RŽF je tokom 2019. organizovala dve promocije programa stipendija na Fakultetu političkih nauka. Svoja iskustva su podelile naše stipendistkinje iz prethodnih generacija Jovana Timotijević i Milica Miražić.

Politika RŽFonda je da se sve stipendistkinje obavežu da će kao volonterke pomoći razvoju ženskih inicijativa kojima je njihova ekspertiza potrebna.

Stipendistkinje 2019:

Ivana Jankov
Katarina Mikić,
Milena Dimitrijević Tomić,
Miljana Trajković,
Sanja Dojkić,
Sonja Stojanović,
Tamara Urošević

Urgentni grantovi

Nestabilan politički i društveni kontekst i stalno kršenje ljudskih prava stvaraju preduslove za urgentne situacije. Obaveza odgovornih donatora je da aktivno reaguju i zauzimaju jasan stav protiv bilo kog oblika nepravde. Najvažnije odlike jedne donatorske podrške su da je brza, blagovremena, svesna konteksta i da odgovara na stvarne potrebe i zahteve ljudi ka kojima je usmerena. Stoga

smo nastavile sa programom urgentnih grantova, uključujući i povećan outreach ka grupama u krizi.

Urgentni grantovi 2019

Anoniman grant
Društveni centar Oktobar
Udruženje za Agrarno razvijeni Srem
Žene u crnom

Šta smo podržale?

Znamo da se promene moraju dešavati na svim nivoima: od individue, preko kolektiva, zajednice, institucije, države do celokupnog sistema društvenih odnosa. Ti procesi nisu ni sinhronizovani ni linearni. Povezivanje ljudi, razmena znanja, razvijanje veština, intervencije u prostoru, stvaranje alternativnih prostora, korigovanje narativa i kulturnih praksi, ohrabrivanje i osnaživanje ljudi da se uključe u borbu za svoja prava, suprotstavljanje devastirajućim politikama i razvijanje solidarnih modela organizovanja

i služenja zajednici i prirodi funkcionišu kao delići šire slagalice. Moraju biti međuzavisni, mora postojati razumevanje šire slike, ideja o boljem društvu i svesno nadograđivanje prethodnih iskustava. Multidimenzionalna, ali politički fokusirana podrška može doprineti značajnim pomacima i dugoročnijim promenama ka pravednijem i odgovornijem društvu. S tim na umu, podržale smo:

Zagovaračke procese, kampanje, praćenja primene konvencija, pozivanje institucija na odgovornost, uvođenje rodne dimenzije u obrazovanje zaposlenih u institucijama i medijima, zastupanje pred institucijama:

zagovaračke napore i monitoring primene konvencija koje treba da unaprede položaj i zaštitu ranjivih grupa kao što su deca i osobe sa invaliditetom; reagovanje na slučajeve diskriminacije; sastanke sa zaposlenima u institucijama i pregovore sa nadležnim organima u cilju unapređenja zaštite ženskih prava; obuke za zaposlene u institucijama

i medijima o prepoznavanju problema, adekvatnom reagovanju i prilagođenom radu sa ženama, posebno kada je reč o rodno zansovanom nasilju, uključujući učenje i korišćenje znakovnog jezika; kampanje protiv različitih vidova nasilja nad ženama i devojčicama, obeležavanje važnih datuma

Aktivističke prostore:

ulaganje u infrastrukturu ženskih organizacija; održavanje medijateke kao mesta susreta žena na jugu; feminističku biblioteku; gradnju učionice za zemljanu arhitekturu od prirodnih materijala; transformisanje starog seoskog

domaćinstva u seoski društveni centar za decu i mlade uz prateće edukativne i pozorišne aktivnosti u saradnji sa osnovnom školom, roditeljima i komšijama

Razvijanje/čuvanje zajednice kroz stvaranje i razmenu znanja, razvijanje veština, akcije:

stručne feministike časopise i publikacije; dokumentovanje i popularizaciju ženskog aktivizma; studiju slučaja afere koja je najavila aktuelni model vladanja putem političkih i medijskih manipulacija, progona intelektualaca, urušavanja autonomije institucije i sankcionisanja kritičkog govora u javnosti; mapiranje stanja ugroženosti žena na lokalnu; analize podataka koje prikupljaju institucije i ženske grupe; istraživačko dokumentovanje pogubnih efekata nacionalističkih i militarističkih narativa na ženska prava - studiju o stavovima žena o seksualnim, reproduktivnim, radnim pravima u kontekstu zloupotrebe religije; dokumentovanje, sakupljanje izveštaja i svedočanstava o nasilju i ilegalnim sistemskim izbacivanjima ljudi u pokretu, uključujući razvijanje online platforme i mobilne aplikacije za prijavljivanje i praćenje nasilja nad izbeglicama i migrantima, koja je prevedena na različite jezike; javna vođenja/javne časove o istoriji 90ih i antiratnom otporu; performans o kršenju radnih prava; putujuću predstavu o ženama u tranziciji; dokumentarni

film o položaju novinarki; predstavljanje istraživanja i putujućeg mobilnog murala o položaju radnica u kulturi; putujući antifašistički hor; kritičko čitanje književne produkcije na YU području i povezivanje mladih autorki/a i kritičarki/a; filmski festival sa ženskom linijom koji adresira aktuelne političke izazove i posledice desnih politika; razvijanje građanskih kompetencija učenica i učenika sa fokusom na mirovni aktivizam i ekonomska i građanska prava; informisanje žena o njihovim pravima; rad na prevenciji prisilnih ranih brakova i osnaživanje romskih devojčica; rad sa izbeglim licima u izbegličkim centrima; razvijanje volonterskog angažmana za kolektivno dobro i podršku ugroženima ili onima u riziku; razvijanje praktičnih veština kao što je stolarsku obuka i gradnja u domenu zemljane arhitekture, uz regeneraciju postojećih prostora od javnog značaja; stručne konferencije; likovne izložbe; ulične akcije; specijalizovane portale, online vidljivost i dostupnost feminističkih sadržaja; aktivističke razmene i sl.

Specijalizovane usluge:

SOS telefon na romskom jeziku; rad sa Romkinjama u situaciji nasilja; informativna / savetodavna / psihološka / pravna / peer podrška za žene sa iskustvom kršenja različitih prava i žene u situaciji nasilja;

personalnu asistenciju i prateću podršku za žene sa invaliditetom, uključujući organizovanje odlazaka na ginekološki pregled; holističku podršku ženama obolelim od raka dojke

Organizacioni razvoj i konsolidaciju:

strateška planiranja; obuke zaposlenih i volonterki, uključujući obuke za rad sa zajednicom i mobilisanje resursa; učešće na relevantnim događajima, sastancima mreža i aktivističkim razmenama

● — Imajući u vidu opšte pogoršavanje stanja u društvu i brojne izazove sa kojima se pokret susreće, ovom prilikom pravimo osvrt na iskustva i refleksije do kojih smo došle kroz aktivnosti praćenja, razmene i učenja sa grupama. Oni će nam poslužiti za dalje razvijanje programa u godinama pred nama.

Glavni izazovi

Nasilje ostaje integralni deo sistema.

Praktično sva izborna prava i slobode su na udaru. Pristup resursima je sve redukovaniiji. Sve to se različito prelama na različite društvene grupe.

Smanjivanje prilika za dobro obrazovanje, adekvatan posao, rešavanje stambenog pitanja, pristup zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti te uništavanje urbanog i prirodnog okruženja multiplikuju rizike i redukuju raspoložive resurse i mehanizme za obezbeđivanje dostojanstvenog života. Dodatne barijere stoje pred onima koji žive u podstandardnim naseljima, koji nemaju pristup pijaćoj vodi i sanitarnoj infrastrukturi, električnoj i telefonskoj mreži, gde postoji opravdano nepoverenje u javne službe i institucije, gde su nebezbedni putevi do škole, vrtića, javnog prevoza i prodavnica. Prema istraživanju romskih ženskih grupa, 90 procenata žena koje žive u nestandardnim naseljima živi u nekoj vrsti nasilja. Svedočimo i stigmatizaciji migranata i izbeglica, ograničavanju kretanja i pristupa zaštiti, što su samo neki od slojeva nasilja ka „drugima“. Većinsko stanovništvo pak biva isparcelisano po drugim linijama podele, diskriminacije i (samo)destrukcije. Produžena anomija i anti-modernistička razgradnja socijalnog tkiva su plodno tle za retradicionizaciju. „Porast klerikalizma i fundamentalizma ima uticaj i na obrazovne institucije, porodicu i sl. i vodi ultra-konzervativnom i destruktivnom modelu demokratije“, navodi ženska mirovna grupa. Žene su među prvima na udaru: ženska prava, ženska tela, žensko iskustvo. Na primer, grupa koja se bori protiv raka dojke navodi kulturu ćutanja i srama kao ogroman rizik za žensko zdravlje: „Potrebno je reći da se radi o

sredinama u kojima postoje izraženi stereotipi i predrasude u odnosu na malignitet uopšte i da je izražena tendencija ka činjenju bolesti 'nevidljivom', tj. posle povratka iz bolnice i sa tretmana lečenja, mnoge žene se ili povlače u okvire svojih porodica ili se 'prave' da nikada nisu bile bolesne, tj. kriju dijagnozu, o čemu govore drastični primeri. Tako se dešava da povlačenje često rezultira odsustvom prave podrške i odustajanjem od lečenja, što dovodi do tragičnih ishoda i tako 'avet raka dojke' postaje još više tabu tema i pretnja čak i za razmišljanje.“

Ratnohuškačka retorika crkve i nosilaca vlasti koristi se za skretanje pažnje sa drugih društveno-ekonomskih problema. „Zavisno od dnevnih potreba, ženska egzistencija postaje 'moneta za potkusurivanje', argument za nacionaliste („On da brani, ona da rađa“), tradicionaliste („žena je stub kuće“), miltariste („majke Jugovića“) i ostale desničare. Iza ovakvih predstava stoje politički sistemi i političke partije svih državnica ex-YU, bez ikakvog preuzimanja odgovornosti i/ili pokušaja da merama socijalne politike, zakonskim regulativama, sudskim odlukama, javnim zastupanjem vrata ženama dostojanstvo i pravo na rad. Radnička klasa je svuda izgubila identitet, i mogućnost ujedinjenog delovanja u odbrani njihovih prava potpuno je oslabljena“, navodi grupa kojoj je oduzet prostor za rad sa mladima, jer ukazuje na problematičnosti aktuelne politike i položaj žena.

Kultura ćutanja je kultura nasilja i zaborava. Gušenje kritičkih glasova i istorijski revizionizam stvaraju nesvesne i

neinformisane generacije, podložne političkim manipulacijama i zloupotrebama. Grupe koje rade da mladima kontinuirano izveštavaju o brisanju i modifikovanju kolektivnog sećanja, između ostalog i držanjem mladih u neznanju koje kreće iz kruga porodice, a nastavlja se u obrazovnim institucijama i medijima: „Interesantno je da ni sa jednom od naših devojaka nisam mogla da govorim o ratu u regionu, uglavnom su bile potpuno neinformisane jer su njihovi očevi bili na ratištu, i u njihovim se kućama o tome ne govori“.

Od zaborava i negiranja, do gubljenja kapaciteta da se misle alternative; od razgradnje solidarnosti do gubljenja u mitskim maglama. Narativi, politike i nametnuti modeli funkcionisanja najedaju sve segmente društva. Javne politike na klackalici između neoliberalnih i populističkih mera nikako ne idu u prilog ljudskim pravima. Nastavak urušavanja javnog sektora, pogoršanje dostupnosti i kvaliteta socijalnih usluga i socijalnih davanja, okoštaloš sistema i nepotrebna birokratizacija najviše pogađaju siromašnije slojeve i prebacuju teret brige na privatnu sferu, odnosno žene. Partijska politika podriva institucije. Društvena solidarnost se kriminalizuje na svim nivoima: od donošenja zakona sa ciljem uskraćivanja besplatne pravne pomoći najugroženijima, do kriminalizacije pokušaja odbrane krova nad glavom i prirodnih resursa.

Situaciju dodatno pogoršava realno smanjivanje raspoloživih (dostupnih) javnih sredstava, manipulacija informacijama kojima se stvara lažna slika o velikim ulaganjima u ljudska prava i netransparentno upravljanje raspoloživim resursima.

U takvom kontekstu, rodno zasnovano nasilje se često vrlo simplifikovano razume, što rezultuje neadekvatnim institucionalnim odgovorima (ako ih uopšte ima), redukovanom

donatorskom podrškom i fokusom na saniranju posledica. Grupe koje pokušavaju da intervenišu na nivou lokalnih institucija, imaju ikustvo „paralelnog monologa“ umesto konstruktivnih pregovora sa institucijama kada su u pitanju saradnje oko pružanja socijalnih usluga koje moraju biti javno finansirane, a takođe i uključiti ekspertizu civilnog sektora, u skladu sa međunarodnim Konvencijama čija je Srbija potpisnica. Deluje da kada institucije nisu pritisute velikim međusektorskim projektima, ne postoji interesovanje za saradnju sa civilnim sektorom ili bar ne sa onima koji postavljaju pitanja i pozivaju na odgovornost. Evidentna je nezainteresovanost lokalnih organa vlasti i predstavnika institucija da rade posao za koji su plaćeni i da prihvate odgovornost koju imaju prema celokupnom društvu. „Dešavalo nam se da na pozive na saradnju koje smo upućivale institucijama niko nije odgovarao, ali i da su bili vrlo neljubazni i nepredusretljivi u telefonskim pozivima koje smo im upućivali“. Kada se na to doda institucionalni rasizam, situacija je nepremostiva za mnoge grupe. One grupe koje uspeju da uspostave saradnju sa institucijama, nalaze se u situaciji da moraju da popravljaju propuste i slepe mrlje države. Bez obzira da li rade sa zaposlenima u pravosuđu ili zdravstvu, pitanja kao što su pristupačnost ili rodna dimenzija su „nešto o čemu se retko ili uopšte ne razmišlja“, kako kažu i sami zaposleni. S druge strane, vidljiv je trend pretvaranja socijalnih usluga u biznis i oglašivanje na obaveze iz međunarodnih konvencija i preporuke iskusnih ženskih / samozastupničkih grupa.

U takvoj konstelaciji, deo ženskih grupa ne želi ikakvu saradnju sa nosiocima vlasti, prvenstveno zbog ratne i kriminalne prošlosti, kao i zbog potpunog nepoverenja u sistem.

Civilni sektor svakako nije homogen niti imun na perpetuiranje kršenja ljudskih / ženskih / manjinskih prava. Čak i oni

koji su se borili za očuvanje određenih prava, verovatno nesvesno, ali krajnje neodgovorno, doprinose cementiranju kršenja drugih prava. Kratkovidost, nesvesnost o sopstvenim privilegijama i nerazumevanje širih uzročno-posledičnih veza i procesa rezultuju selektivnošću u pogledu priznavanja i operacionalizacije ljudskih prava. Tretiranje praksi kršenja ženskih prava kao tradicije i kulture određene grupe stanovništva, relativizacija nasilja i nereagovanje/ neadekvatno reagovanje na problem, svedoče o duboko ukorenjenim rasističkim, seksističkim, populističkim, klasno diskriminatornim i drugim neprihvatljivim javnim istupanjima i merama.

Još uvek nije prevaziđen pristup svođenja ljudi na pasivne korisnike i korisnice programa i usluga. Progresivne grupe insistiraju na modelu samozastupanja i koprodukcije, koji podrazumevaju deljenje uloga, odgovornosti i moći. To je poziv i institucijama i donatorima i organizacijama i onima koji pasivno koriste usluge.

Sistematično pacifikovanje društvenog angažmana, profesionalno i tematsko segmentiranje, paralelno sa stvaranjem atmosfere nadmetanja unutar civilnog sektora, uz negovanje „korisničkog“ mentaliteta doprineli su stvaranju „balona“, redukovanju komunikacije i delatnog potencijala: „nemogućnost sagledavanja potrebe iz pozicije drugog usled osećaja konstantne ugroženosti i nesigurnosti, uzrok su tome da se informacije selektivno primaju jer je to prvi korak ka preuzimanju odgovornosti.“

I dok grupe pozivaju na demokratizaciju funkcionisanja civilnog sektora i smislenija partnerstva, sredstva za progresivne grupe su sve limitiranija. Mnoge ženske grupe ističu da su pod konstantnim pritiskom da kombinuju izvore prihoda kako bi se usluge i bazične aktivnosti organizacija održale. Sve više aktivistkinja diže glas i protiv prekarne uslova rada i ugrožavanja radnih

prava, koji postaju vidljivi svuda: od velikih priznatih umetničkih kolektiva, do organizacija koje se bave ljudskim pravima. Aktivistkinje posebno skreću pažnju na prisiljenost na angažovanje saradnica po nepovoljnijim ugovorima, finansijsku neizvesnost i nedostatak sredstava za kontinuirane usluge u zajednici u adekvatnom obimu.

Nedovoljna sredstva koja stižu do grupa na terenu rezultuje i gašenjem ili smanjenom podrškom alternativnim obrazovnim programima, stvaranju / očuvanju znanja i dugoročnom istraživačkom radu. Mali obim podrške može pokriti samo istraživanja manjeg obima, što dovodi do segmentacije i redukcije istraživačkog procesa i posledično utiče na kvalitet istraživačke produkcije.

Sužavanje prostora za delovanje prepoznaje se i kao centralizacija kulturnih i aktivističkih sadržaja, centralizacija podrške i resursa i centralizacija moći.

Grupe u manjim mestima se susreću sa čitavim nizom izazova: od infrastrukturnih do bezbedonosnih. Jedna od grupa navodi: „Očekivali smo mali odziv učesnika iz regiona, međutim, kada su krenule prijave, shvatili smo da će ovo biti mnogo ozbiljnije i zahtevnije nego što smo očekivali. Veliki izazov je bio organizacija ovih događaja u dva mesta koja nemaju odgovarajuću, niti dovoljno razvijenu infrastrukturu – od transporta, preko smeštaja, do ishrane učesnika“. Pokazalo se da je takve izazove moguće prevazići mobilisanjem lokalnih resursa, ali situacija se komplikuje kada su u pitanju teme sa kojima društvo odbija da se suoči. Druga grupa, koja se eksplicitnije bavi suočavanjem sa ratnom prošlošću, trpi diskriminaciju na javnim konkursima, kao i pretnje i napade neidentifikovanih lica. U takvim situacijama, iako postoji podrška dela zajednice, institucije ne reaguju, zbog čega su braniteljke ljudskih prava u situaciji konstantnog rizika.

Osećaj fragmentiranosti pokreta i izolovanosti nije redak. Grupe ističu potrebu za unapređenjem komunikacije unutar pokreta, uključujući i regionalni protok informacija: „Iako smo znali koliko nedostaje komunikacija na podeljenom prostoru bivše Jugoslavije, na osnovu recepcije naših tekstova u javnosti, kao i na osnovu reakcija publike, izdavača i autora, moglo se videti koliko nedostaje komunikacija između regionalnih kulturnih scena.“ Ovo je tačno i za druge oblasti aktivističkog delovanja.

Sistemske pristalice i razlike u pristupu resursima i prilikama predstavljaju rizik i za odnose unutar i između pokreta. Nedovoljna upoznatost sa situacijom, neproveravanje informacija, simplifikovane procene i ishitrene reakcije prete i aktivističkoj sceni. Čak i prostori koji godinama funkcionišu kao mesta susreta, diskusija i transformacija suočavaju se sa rizikom da budu redukovani na poligone za nekonstruktivnu raspravu. Iskustvo nekoliko grupa pokazuje da online nemoderirani prostor lako postane toksičan i destruktivan. Pored potrebe za unapređenjem veština (online) komunikacije, jedna od grupa ističe i potrebu za postojanjem prostora za konstruktivne diskusije i otvorenosti da se pretresaju nezgodne teme: „Zato je važno fizičko okupljanje i organizovanje događaja... gde postoji prostor za direktnu i uživo razmenu kako bi se razjasnila i artikulirala suprotstavljena mišljenja, kao i mesto za dobronamernu kritiku koja bi doprinela unapređenju”.

Autonomni aktivistički prostori su posebno pogođeni nedostatkom sredstava i fleksibilne podrške. Sve je manje donatora koji omogućavaju kupovinu i održavanje prostora koji bi služili kao autonomni prostori za aktivističke grupe i time smanjili rizike od prinudnog iseljavanja, odnosno odbijanja da se izdaju prostori romskim grupama, grupama koje rade sa migrantima

i grupama sa nestabilnim finansijama. Mnoge grupe imaju poteškoća i u nabavljanju opreme za rad.

Održavanje grupa je takođe višedimenzionalni problem. Postojanost širih volonterskih kolektiva oscilira vremenom. Iseljavanje ljudi i odlasci za bolje plaćenim poslovima ili preseljenje u sredine sa nižim troškovima života utiču i na gubljenje dela organizacionog znanja i kapaciteta. Posebno su pogođene grupe iz manjih mesta čije članice odlaze u veće gradove zbog studija ili posla. To utiče i na preraspodelu posla, povećanje opterećenja. Ovde se prelamaju i potrebe grupa za sveobuhvatnijom podrškom u pogledu građenja timova, razvijanja veština (u domenu mobilisanja resursa i zajednice, upravljanja resursima, razvoja timova i sl.) i čuvanja i prenosa organizacionog znanja: „vrlo značajno je pitanje izgradnje tima od mlađih članica kako bi, kada dođe vreme, došlo do uspešne smene”. Ukoliko se ne razvijaju mehanizmi za konstruktivno rešavanje konflikata, veliki je rizik da se strukturni problemi prevedu na lični nivo, kao i da lična neslaganja ugroze prethodni rad. Na to se nadovezuju zdravstveni i psihološki rizici kojima su izložene aktivistkinje. Akumuliranje makro i mikro rizika su plodno tle za sagorevanje, pogotovo u kontekstima gde su napadi na aktivistkinje, neizvesna podrška i nesređeni odnosi normalizovani. Različiti tipovi grupa i kolektiva nose različite rizike koji proizilaze iz tipa same organizacije i prirode rada. Ohrabrujuće je da se ozbiljnije misli o pojedinačnoj i kolektivnoj dobroboti: „Ono što nam nedostaje je šira evaluacija *događaja* i procesa rada, vrlo često sve ostaje na nivou opšteg utiska, uzbuđenja i intenziteta koji sam *događaj* sa sobom nosi. Upravo iz tog razloga nam se desio propust sličan prošlogodišnjem da usled različitih profesionalnih obaveza članica tima bude (ove godine u manjoj meri) probijanja rokova što je usporavalo proces rada u pojedinim periodima. Naučena lekcija je ekonomija vremena, ali i postavljanje koncepta

feminističke etike brige za granice vlastitog tela, kao i da osim postavljanja plana rada, treba da budemo dovoljno iskrene i priznamo kada ne možemo da ispunimo vlastite obaveze i time ne ugrožavamo ni proces rada ni kapacitete drugih saradnica u timu.“

Ipak, opterećenje se gomila, jer se organizacije neretko nalaze u situaciji da istovremeno treba da rade na unutrašnjoj konsolidaciji, dolasku do novih izvora sredstava, te učestvovanju u zagovaračkim procesima koji su bitni u datom političkom trenutku. Sve ovo su upozorenja da su pokreti, grupe i aktivistkinje u višestrukome riziku i da je potrebna sveobuhvatna fleksibilna podrška.

Važne poente

Tokom konsultacija sa zajednicom iskristalisao se uvid da se aktivizam generalno prečesto svodi na jednodimenzionalne i isparcelisane okvire, konkretno da se „insistira na advocacy i davoskom aktivizmu“, dok watchdog & edgy aktivizam ostaju skrajnuti. Uniformisanje aktivizma prijavljuju i grupe, kojima je sve teže da pokriju bazične institucionalne troškove, ali se očekuje od njih da učestvuju u mrežama, zagovaračkim procesima i pokažu impakt u kratkom roku. „Ženske i feminističke grupe čine najviše što mogu da učine, više istrajavaju na ličnom entuzijazmu, a mnogo manje na osnovu finansijske podrške.“ Ukoliko ne postoji fleksibilna podrška širem spektru aktivističkih inicijativa, dolazi do simplifikovanja političog razumevanja i delovanja, centralizacije moći, gubljenja značajnih ženskih glasova i kooptacije/pacifikacije/depolitizacije pokreta.

Delovanje ženskih grupa daleko prevazilazi projektne okvire. Prisutnost aktivistkinja na terenu je ono što održava kontinuitet borbe za ljudska prava i premošćuje isparcelisane društvene realnosti: „Smatramo da je naše prisustvo ovim suđenjima i praćenje ovih sudskih postupaka važno iz dva razloga. S jedne strane, mi vršimo osnovnu ulogu koju imaju organizacije civilnog društva, a to je monitoring vladinih institucija, u ovom slučaju, to je sud. Sa druge strane, mi smo podrška kako Mariji Lukić, tako i porodici Milojević. Mislimo da je solidarnost sa svima onima koji se bore protiv ljudi iz vladajućeg režima preko potrebna. I ne samo solidarnost kao izjava, nego solidarnost kao prisustvo – kao politička, moralna i emotivna podrška. Na ovaj način mi

pokazujemo da oni koji se bore nisu usamljeni u svojim borbama, da postoji neko ko ih u tome podržava.“ – Žene u crnom

Civilni sektor i ženske grupe ne mogu služiti kao zamena za javni sektor, mogu biti korektiv i komplementarna dopuna. Socijalne usluge u zajednici ne isključuju javno finansiranje usluga. Na to nas podseća i Centar Živeti uspravno: „...komunicirali smo sa Evropskom mrežom za samostalni život koja je podržala pregovarački proces za izmenu odluke [grada o finansiranju usluge personalne asistencije], ali nije mogla da podrži kampanju prikupljanja sredstava iz drugih izvora sem javnih, jer polazi od toga da je projektno i svako drugo finansiranje usluge sem namensko iz budžeta milosrđe, a personalna asistencija je osnovno pravo svake osobe.“

Samozastupničke grupe, koje funkcionišu po principu deljene odgovornosti i koprodukcije, predstavljaju dobar primer iskoračivanja iz uloge pasivnog korisnika i humanitarnog pristupa i pomeraju fokus na polje političkog aktivizma, samozastupanja i borbe za adekvatnu implementaciju ljudskih prava. O tome najbolje govore njihove aktivistkinje: „Svrha asistencije je da nam to omogući, odnosno da budemo samostalni. Naglašavam da svoj život više ne mogu da zamislim bez personalne asistencije, jer mi ona omogućava, a sigurna sam i svim ljudima koji imaju invaliditet, da živimo život dostojan čoveka, odnosno da ne zavisimo od dobre volje ljudi koji nas okružuju, jer je to najteže. Da ne moram ljudima da objašnjavam zašto nešto hoću da uradim ili da idem i zašto mi je to važno, što je ustvari ponižavajuće.

Asistencija nam omogućava da kada naši bližnji onemoćaju ne moramo ako to ne želimo otići u instituciju. Da rezimiram, asistencija mi je važna kao vazduh koji dišem, voda kojom gasim žeđ i hleb koji jedem, a to mi omogućava čl. 4, 9 i 19. Međunarodne konvencije o osobama sa invaliditetom i Opšti komentar 2, 5 i 7 Komiteta za prava osoba sa invaliditetom UN za primenu ovih članova i sistemskih zakona Republike Srbije usklađenih sa Konvencijom.”

„Nezamislivo je da nastavim život bez personalne asistencije. Svrha i jeste biti od koristi društvu i biti promoter boljeg i kvalitetnijeg okruženja. Ne vidim svrhu da odem odavde, jer za života želim da što manje mladih i novih generacija bude uskraćeno za mogućnost funkcionisanja i samostalnosti bez obzira na to da li su sa ili bez invaliditeta.“

Upoznavanje i razmena otvaraju prostor za učenje i društveni angažman: „Nivo informisanosti mladih o ekonomsko-društvenoj situaciji u regionu je na izuzetno niskom nivou, tako se i aktivizam često svodi na lokalni nivo, bez dugoročnih rezultata. Ono što mogu da sa sigurnošću potvrdim, kako iz ranijih, tako i iz ovog iskustva, da razmena kroz mobilnost odlično funkcioniše. Razvijanje kolektivnog duha, osnaživanje, sticanje kompetencija, veština... do svega se lakše dolazi ukoliko su učesnice/ci jedan izvestan period upućene/ni na druge.“ – Dečiji centar.

Javni prostori su jedno od ključnih poprišta političke borbe: „Postojeća spomenička kultura u Beogradu koja govori o '90-im godinama je takođe nevidljiva mlađim generacijama, oni prolaze pored tih spomenika, ali ih ne primećuju i u tom smislu ne da nemaju kritički stav, nego nemaju nikakav stav prema tim spomenicima. Upravo se u tome i ogleda efikasnost programa, što se o ovim temama govori na samim mestima koja

svedoče o njima, a ne u zatvorenim učionicama ili seminarskim prostorijama. Na ovaj način su učesnici/e direktno izložene mestima sećanja u javnom prostoru, pored kojih svakodnevno prolaze bez znanja o tome šta se tu dešavalo ili o čemu govore ta mesta. Takođe, boravak u fizičkom smislu ili prelaženje trase kojima su se kretale protestne šetnje u fizičkom smislu trasa unosi i još jednu dimenziju u sam proces učenja, osim intelektualne: emotivnu i iskustvenu.“ – Centar za primenjenu istoriju

Uvek postoji potreba za znanjem, koliko god mehanizmi kontrole pokušavali da uniformišu narative kojima smo masovno izloženi i svedu nas na puke konzumente banalnih sadržaja: „Tokom rada na ovoj knjizi potvrdila se pretpostavka da postoji veliko interesovanje za istoriju feminističkog pokreta u Srbiji/ Jugoslaviji i da je ova tema jedna od onih koje mogu da uspostave i održe intergeneracijske, interstrukovne, interdisciplinarne i druge veze u feminističkoj (naučnoj) zajednici.“ – Ženski pokret 2020

Poduhvati usmereni na kulturu sećanja i suočavanje sa prošlošću pokazuju da zapravo postoji interesovanje javnosti za te teme i da je iznimno važno obezbediti finansijsku podršku i prostore za njihovo realizovanje. Iako dominantne strukture guraju društvo u smeru kolektivnog zaborava i negiranja odgovornosti, pune bioskopske sale, učionice, vođene ture kojima se priključuju slučajni prolaznici i mnoge druge akcije, pokazuju da dobro formatiran pristup ovim temama budi interesovanje onih koji inače nemaju pristup takvim informacijama, odnosno daje prostor za diskusije onima kojima koji su već u temi ali su sistemski ugnurani u aktivističke „balone“.

Važno je „raditi stvari u javnim prostorima, umesto u nekim štek varijantama, hotelima, to skrivanje od ljudi nema smisla“ – ističe jedna od sagovornica u konsultativnom procesu. Razumevanje različitih društvenih grupa i shodno tome izbor odgovarajućih načina

rada i formata, saradnica i saradnika, kao i prilagođavanje jezika, omogućavaju da željene političke poruke i teme dođu do šireg kruga ljudi i da im se ponude kvalitetni sadržaji koji podstiču na promišljanje i društveno angažovanje. Filmski festival Slobodna zona godinama postiže uspeh u komuniciranju sa različitim društvenim grupama. Umetnička grupa Hop.la takođe pokazuje da su razumevanje sredine i ljudi sa kojima se radi ključni preduslovi uspešnih poduhvata: „Prvi put smo realizovale projekat u seoskoj zajednici, i uvidele da se u takvom okruženju komunikacija (kako sa ciljnom grupom, tako i sa partnerima) efikasnije obavlja u direktnom kontaktu (susret, telefonski razgovor), nego posredno (flajerom, plakatom, mejlom). S tim u vezi, zaključujemo da je korisno isplanirati boravak „na licu mesta“ u periodu pre početka projekta, i što više uzeti učešća u svakodnevnom životu sela (posećivanje pijace, prodavnice, komunikacija sa susedima, poljski radovi); tako se brže i efikasnije obavlja razmena neophodnih informacija, ali i stiče poverenje ciljne grupe.

U radu sa decom potvrdili smo svoje uverenje da se ne treba slepo držati unapred napravljenog plana, nego neprestano osluškivati reakciju ciljne grupe i u odnosu na to modelovati program.

Izbegla se i eventualna (neželjena) selekcija (ili autoselekcija) dece; u evaluaciji projekta nastavnice i nastavnici su istakli kao zanimljivost da su u programu dosta bili aktivni tzv. „loši đaci“, koji su program očito prepoznali kao nešto drugačije od ostalih vannastavnih aktivnosti, i nisu bili inhibirani prethodnim iskustvima.” Najefektniji su projekti koji nastaju uključivanjem zajednice i koji vode računa o potrebama svih. Poverenje se gradi kroz komunikaciju i uključenost u zajednički rad. Korišćenje lokalnih resursa doprinosi osećaju pripadanja zajednici.

Što je situacija kompleksnija, veća je šansa da se stvari neće odvijati po planu i copy/paste šablonima. Istinski aktivizam nije svodiv na standardizovane matrice, log-frejmove, prebrojavanje ljudi i instant rezultate. Urgentne situacije i ozbiljnosti problema dovode aktivističke grupe u zamku preambiciozno postavljenih planova i aktiviranja na previše frontova. Fokusiranost na cilj i vrednosti, ponekad stavi u drugi plan planiranje koraka do cilja, analizu rizika i razumevanje položaja uključenih strana. „Naučile smo i uvidele da ono što bismo smatrale podrazumevajuće ne mora ni izbliza biti tako. Pored toga naučile smo da ambiciozne planove pretvorimo u manje ambiciozne, a da ipak ostvarimo ciljeve“.

Važnost refleksije i komunikacije, potreba da se zastane, neophodnost aktivnog slušanja, težnje da se čuje, razume i artikuliše, potvrđuju se kao neophodni za istrajavanje. Uspešne grupe proces realizacije aktivnosti tretiraju kao proces organizacionog učenja i međusobnog prilagođavanja članica i članova tima. Takođe, jedna od sagovornica u procesu konsultacije sa zajednicom je podvukla važnost koordinacije unutar pokreta, potrebu za zajedničkim planiranjem, konstruktivnim diskusijama u vezi sa pitanjima koja dele scenu i zajedničkim zagovaračkim i fandrejzerskim poduhvatima.

„Pritisak često proizvodimo mi sami, iz odgovornosti i možda i preteranih očekivanja koja postavljamo ispred sebe u ovo vreme multitaskinga i nikada završenih poslova. Ako govorimo o komunikaciji, izuzetno je važno da sva gundanja i sumnje u vezi sa aktivnostima srodnih grupa treba prijateljski predočiti direktno, jer jedino tako možemo da učimo. Ponekada jedni drugima zameramo i na stvarima koje su ishodišta slabih resursa i prekarnosti, pritiska utilitarnosti i proizvodnje, koji su, svi zajedno izvori i naših/vaših frustracija, a ne politički izbori, idealne odabrane strategije i livada puna cveća.“ Sa

tim u vezi je pitanje raspoloživog vremena, dinamike rada i pratećih pritisaka: „Svi kažu iskoristiću svoj slobodan dan da uradim nešto što treba da nadoknadim. Koliko to onda utiče na pogoršavanje odnosa u kolektivima, jer ljudi nemaju mogućnost da se odmire. Mi živimo u sistemu koji nas tera da neprestano radimo i ako ne radiš osećaš se ne znam kako. Najznačajniji aktivizam je da težimo da što manje radimo. Ti to ne možeš da kontroliš koliko se ljudi posvećuju određenom projektu, koliko je to opterećenje, da li uključuje rad noću/vikendom. Treba uzeti u obzir kako se projekti za koje grupe apliciraju uklapaju u njihovo postojeće opterećenje. Važno je da razmišljamo koliko malih projekata neko mora da uradi da bi mogao da živi.“ – istakla je aktivistkinja u procesu konsultacije sa zajednicom. Jedan od načina da se situacija olakša grupama je otvorena komunikacija oko opterećenja i pomeranje rokova za izveštavanje, ako postoji potreba za time, „dati ljudima prostora da imaju vikend i odmor, da imaju vreme da promisle i onda da pošalju izveštaj. Objasniti do kad je ok da se produži, a da se neke druge stvari ne ugroze.“. Na taj način se dobijaju i kvalitetniji izveštaji, sa dubljim refleksijama, koji su korisni i grupama i donatorima.

Integrirane prakse samoevaluacije, koje funkcionišu kao prirodni deo procesa rada, pokazuju da su takve grupe efektivnije i da uče iz prethodnih grešaka.

Kroz takve procese samorefleksije nekoliko grupa je istaklo važnost postojanja mentorske podrške, posebno kada su u pitanju duboko deprivilegovane žene. Razvijanje mentorskih programa za volonterke se pokazalo kao dobar mehanizam razvijanja organizacije: volonterkama se omogućava razvijanje profesionalnih kompetencija, što ih čini motivisanim da nastave sa doprinose organizaciji.

Pitanje decentralizacije i deljenja moći je kolektivna odgovornost. „Donatori treba da podstiču razvoj znanja o organizaciji, strukturama i procedurama. Procedure su poslednja brana demokratije. Ako nemaš formalnu strukturu, imaćeš neformalnu i onda oni slabiji neće imati ništa na raspolaganju da se odbrane“ – istakla je jedna od aktivistkinja u procesu konsultacije sa zajednicom. Druga sagovornica je kao svoju naučenu lekciju istakla da je za očuvanje tima i organizacije od kritične važnosti da ima jasne opise poslova (koliko god će se oni situaciono prilagođavati, važno je znati ko je za šta zadužen/a), kao i procedure i protokole koji se razvijaju i prilagođavaju na osnovu iskustva. To pomaže i uvođenju novih ljudi, daje bolji pregled situacije i kapacitet da se pravovremeno i adekvatno odreaguje. Bez obzira da li je projektna ili institucionalna podrška, potrebno je da ljudi imaju prostora da reflektuju, izvuku lekcije i odmire se, da bi mogli bolje da procenjuju i izbegavaju rizike u budućnosti, odnosno da budu osposobljeni da se bolje nose sa njima. Takođe je važno imati mehanizme da se pomogne ljudima koji su u burn out-u, da im se da prostora da se regenerišu i da se naprave prioriteta.

Praćenje procesa, prisutnost na terenu, reagovanje, suprotstavljanje represiji, pružanje solidarne podrške, kontinuirano preispitivanje, stvaranje prostora za lični i kolektivni razvoj i učenje su važni za izbegavanje opasnosti kao što su recikliranje, depolitizacija, asimilacija, osipanje i demoralisanje.

Ključni uspesi

Ojačavanje organizacionih kapaciteta:

„Prvi put od nastanka Roze imamo naš prostor za rad.“

„Obogaćen fond Ženske medijateke za novih stotinak knjiga, filmova, časopisa i specijalnih emisija iz oblasti ljudskih prava.“

Obrazovni programi i kritički kreativni sadržaji imaju kapilarni uticaj:

„Postignuti napredak najpre vidimo u uticaju koji su imale edukativne radionice na učesnice, usvojile su nova znanja koja prenose svojim rođacima, komšijama i prijateljima. Takođe je povećan nivo njihovog samopouzdanja.“ – UR Nada

„Pre nekoliko dana ... naša partnerka ... pozvala nas je da nas obavesti da se o našoj predstavi priča kao izuzetnoj, prepričavaju se tekstovi, citiraju replike” – Dečiji centar

„Nakon što su obišli izložbu i poslušali priče, pitali smo posetioce kakvi su im utisci: Ukoliko se neko sretne sa žrtvom nasilja svakom od nas je prvi odgovor: pa zašto nisi to i to uradila. U stvari evo nekako kroz ovu interaktivnu izložbu sam ja lično naučio da se jednostavno ne može na taj način postupati.”

„Gradeći festivalske, kao i nove medijske prostore na temeljima politike prijateljstva i solidarnosti, jedna grupa žena sa postjugoslovenskog prostora uspeła je da kreira mesta nove feminističke misli i akcije, na kojima će se žene osećati sigurno i bezbedno i imati mogućnost proizvodnje znanja, kreacije, promene, sve na istom zadatku.“

— • —

„Taj prostor je nastao iz ljubavi, prije svega, iz politika prijateljstva. Ja mislim da se to osjećalo sve vrijeme i da su naše nove mlade saradnice dolazile ne po pozivu, nego zato što su se tu osjećale sigurno i bezbjedno, i nekako osjećale su se da imaju mogućnost proizvodnje znanja, kreacije, promene i da smo sve na istom zadatku.” – BeFem

— • —

„Drago nam je da nas fakultet preporučuje kao dobro mesto za praksu, jer nam to ukazuje da daju podršku našoj ekspertizi” – SOS Ženski centar Novi Sad

Pravovremeno delovanje predupređuje „ispadanje“ iz sistema:

„Dobra stvar je što je većina devojčica [koje su prošle kroz program] uzrasta osmog razreda kada je presudno da li nastavljaju školovanje.

Pokazatelj da smo uspele je da su sve devojčice izašle na završni ispit i planiraju da nastave školovanje.“ – UR Nada

Razvijanje zdravih navika kod žena, preuzimanje odgovornosti za svoj život, smanjenje smrtnosti od raka dojke:

„Pozitivan trend u smanjenju smrtnosti od raka dojke - iako je stopa oboljevanja od raka dojke u Zlatiborskom okrugu veća (57/100.000) u odnosu na Srbiju (54/100.000), smrtnost od raka dojke je manja (11 na 100.000) u odnosu na Srbiju (19 na 100.000)!!! Pozitivan uticaj na rano otkrivanje dojke putem skrininga - najveći odziv na skrining raka dojke u Srbiji je u Zlatiborskom okrugu u kome iznosi 93,1 %, dok je, u celini, prosek između 26 i 55% (prosek za Srbiju je 45%).

Pozitivan odnos prema lečenju (nemamo podatak da nam je ijedna korisnica odustala od lečenja) i nada u izlečenje, povećana odgovornost prema sebi (koja se kreće od boljeg odnosa prema ishrani i telu do značajnog rada na samorazvoju i prepoznavanju i menjanju svojih uloga), uspostavljanje novih socijalnih veza koje su podržavajuće, mogućnost distanciranja i objektivizacije pogleda na sopstveni život; mogućnost dobijanja razumljivih informacija o bolesti i smanjenje strahova i otpora, lakše prihvatanje informacija koje nisu uvek dobre (npr. pojava metastaze).

Pojačana je i sigurnost jer se kroz učešće u radu 'Jefimije' može dobiti relevantna informacija kada su u nedoumici, ali i brže stići do odgovarajućeg oblika dijagnostike

ili lečenja (skraćeno 'lutanje' od lekara do lekara). Treba napomenuti da žene iz populacije 'nebolelih' sa manje straha idu na preventivne preglede i mamografiju, jer su ohrabrene rečju i upoznavanjem članica 'Jefimije' na različitim manifestacijama.

U fazi posle oporavka od procesa lečenja, veliku pažnju smo usmeravale da kod korisnica pokrenemo uvid u odgovornost za samorazvoj i spoznaju koliko mogu da doprinesu sopstvenom samoočuvanju. Ovaj rad se neprestano ukršta sa rodnim ulogama jer su koren samozanemarivanja i iscrpljenosti koje su u visokom stepenu vezane za pojavu bolesti i njenim kasnijim otkrivanjem. Ovo je bio deo našeg redovnog rada i efekat ovog rodnog osveščivanja je razvoj samosvesti i asertivnosti kod korisnica, tj. izgradnja veštine da naprave granice, kažu ne i/ili rade na samoočuvanju i izgradnji novih navika koje ih dovode u zonu sigurnosti i samoostvarenja.“ – Jefimija

Uspešno kombinovanje resursa javnih zdravstvenih ustanova na lokalnu i ekspertize grupe:

„Dodatan problem predstavlja i smanjenje medicinskog kadra i preopterećenost zaposlenih na odeljenjima kojima je ovo još dodatni posao. I pored toga, znamo da u najvećoj meri uspevamo da gotovo sve operisane žene imaju demonstraciju fizioterapeutskih vežbi i da je ova praksa zastupljena jedino kod nas u zdravstvenom sistemu Srbije.“

„Uskladile smo svoja dežurstva i grupe samopomoći sa vremenom rada ambulante za hirurgiju dojke u Opštoj bolnici u Užicu. Ambulanta radi utorkom i sredom, a mi od 9.00 do 14.00 dežuramo u 'Jefimiji' (po dve žene za iskustvenu podršku i psihološkinja).

Tako sada svaka žena (i sa osobom sa kojom je došla na pregled) iz okruga (10 opština) može posle pregleda (dijagnosičkog ili kontrolnog) da dođe u 'Jefimiju' i priča o svojim dilemama, strahovima, da dobije sve potrebne informacije i relaksira se (uz sok, kafu, čaj...).

„Uz dozvolu O.B. u holu ove ambulante je uramljen materijal 'Jefimije' koji govori o mogućnostima podrške, ali i izvod o pravima na besplatne usluge i pomagala i načinima da se oni dobiju. Isti ovakav materijal nalazi se u sobama za hirurgiju dojke.“ - Jefimija

Unapređenje finansiranja usluge personalne asistencije za osobe sa invaliditetom:

„Zahvaljujući zagovaračkoj inicijativi Centra izmenjena je Odluka o socijalnoj zaštiti Grada Novog Sada uvođenjem prava na korišćenje usluga personalne asistencije i ličnog pratioca

detetu i učeniku, koje se od 1.1. 2020. finansira direktno iz gradskog budžeta.“ – Centar Živeti uspravno

Širenje borbe za radna prava žena kroz sektore i međuorganizacijsku saradnju:

„Kada govorimo o ženskom radu u umetnosti i kulturi, ali i uopšte, solidarnost između akterki na sceni je neophodna i vrlo važna, pa tako u komunikaciji i organizaciji principi za koje se zalažemo treba da budu sprovedeni. Ovaj

projekat je zato važan, jer omogućava da se jedna važna tema otvori van svoje matične lokacije, a da u tom procesu učesnice ne budu potplaćene ili se na bilo koji drugi način (samo) eksploatišu.“ – Stanica

Oživljavanje malih zajednica:

„Registrovani smeštaji ne postoje, te smo angažovali čitavo selo u traženju smeštaja, slobodnih soba i kuća, kako bismo smestili sve predavače i deo učesnika koji su to zahtevali. Drugi deo je bio smešten u kampu na igralištu FK Miletić, za čije smo potrebe pravili dodatne kompostne toalete. Sledeći izazov bila je ishrana – od potrage za vegetarijanskim kuvarom koji zna da kuva za 100 ljudi u građevinskim uslovima, preko pronalaska prostora za serviranje obroka (dve učionice OŠ „Isidora Sekulić“), preko transporta hrane od nas do škole...“

„Na oba događaja imali smo 51 predavača i trenera i 88 registrovanih učesnika iz 32 zemlje sveta (Srbija, Hrvatska, Slovenija, BiH, Makedonija, Crna Gora, Mađarska, Rumunija, Bugarska, Albanija, Grčka, Italija, Češka, Slovačka, Austrija, Francuska, Luksemburg, Španija, Portugal, Engleska, Nemačka, Finska, Estonija, Turska, Izrael, Peru, Čile, Argentina, Siera Leone, Indija, Kina i Japan!)

Takođe, tokom festivala, neke od predavačica i učesnica su se samoinicijativno okupile i počele priču o ulozi žena u zemljanoj arhitekturi, svojim projektima, kako i zašto su krenule... Na njihov zahtev, otišli smo u posetu najstarijoj majstorici u selu, 97-godišnjoj Ljubinki Dudić, koja se do pre 15 godina bavila molerajima.“

„Projekat je imao i mnogo veći uticaj i na zajednicu – osim što su [gosti iz inostranstva] bili smešteni kod lokalnih porodica, hrana je servirana u osnovnoj školi, koja je i oslikavana, imali smo večernje aktivnosti sa zajednicom, preko 120 dece je učestvovalo u svakodnevnim radionicama itd. Sve ovo je doprinelo mnogo većem uključivanju žena iz sela – neke su se osnažile i javile da kuvaju za narednu godinu; od mnogih smo uzimale domaće proizvode; kod mnogih su predavači i spavali.“ – Klub finih zanata

Razvijanje ključnih alata za dokumentovanje kršenja ljudskih prava:

„Dobijamo feedback od istraživača koji se bave migracijama i koji nas hrabre da nastavimo, jer je po njihovom mišljenju PBM (pushbackmap.org) uz Border violence

monitoring (borderviolence.eu) najvažniji alat i najsveobuhvatniji web site koji dokumentuje nasilje.“ – Push Back Mapping Collective

Uspostavljanje platformi koje povezuju isprarcelisana društva i čine vidljivim potisnute teme i glasove:

„Skretanjem pažnje javnosti na ove teme i produkciju knjiga koje ih zagovaraju, putem projekta K&K povećana je vidljivost ovih tema, naročito među mlađom generacijom, koja je, iako pristuna u sajber prostoru, zakinuta za osnovnu edukaciju u oblasti borbe protiv militarizma, nacionalizma i rasizma.“

„Takođe, tokom nastavka ovog projekta u 2019. godini, obogaćen je izbor književnih kritičara i kritičarki, a postalo je svakodnevno da se izdavačke kuće jave sa predlozima o praćenju njihovih izdanja. Ovo svedoči o vidljivosti sajta, pre svega jer se bavi knjigama i temama koje nisu u fokusu dominantnih medija.“ – Radnička komuna Links

„Značaj internet medija organizacije, Portala o invalidnosti (portaloinvalidnosti.net), u promociji prava osoba sa invaliditetom, posebno žena sa invaliditetom, prepoznat je i ove godine. Novinarki Portala o invalidnosti, Marijani Čanak, Udruženje distrofičara Zlatiborskog okruga je 18. marta 2019. uručilo medijsku nagradu Cvet jednakosti za najbolji medijski prilog objavljen na internetu: „O seksualnom razvoju mladih

žena sa invaliditetom u Srbiji: Iz ličnog iskustva“. Nagrada Cvet jednakosti dodeljuje se za medijske priloge koji se bave temama invalidnosti, promovišu aktivnosti, prava i dostignuća osoba sa invaliditetom, a koji su objavljeni u štampanim, elektronskim ili onlajn medijima od nacionalnog, regionalnog i lokalnog značaja. Nagradom Cvet jednakosti afirmiše se socijalni model invalidnosti i aktivizam osoba sa invaliditetom, promovišu se njihovi potencijali, dostignuća, prava, inkluzivni pristup i kreativnost.“ – Iz Kruga Vojvodina

“Prema preporuci koleginice sa godine obratila sam se za pomoć Ženskoj medijateci oko izbora literature za seminarski rad na temu ljudskih prava. Bila sam više nego iznenađena atmosferom koja vlada u medijateci, knjigama koje su mi bile na raspolaganju, srdačnošću žena koje rade u medijateci. Zaista, malo je gradova ne samo ovde na jugoistoku Srbije već mnogo šire koji mogu da se pohvale ovakvom saradnjom. Sve pohvale za članice udruženja Žene juga i moram da priznam da sam dobila želju da im se i ja priključim” – korisnica Ženske medijateke

● — Veliko hvala svim grupama na iscrpnim izveštajima, redovnoj komunikaciji i konstruktivnim kritikama. Hvala i aktivistkinjama koje su učestvovala u konsultativnom procesu tokom 2019. godine i podelile svoje uvide, naučene lekcije, ono što ih žulja i predloge za dalje.

Dodatna podrška

RŽF je posvećena razvijanju i pružanju prilagođene podrške grupama, koja prevazilazi same grantove. Trudimo se da budemo na raspolaganju i pomognemo u nalaženju načina da se problemi prevaziđu, odnosno da se otvore nova vrata i uspostave solidarne veze.

Povezivanje grupa sa akterima koji im mogu pružiti podršku u različitim domenima:

- Međusobno povezivanje grupa koje podržavamo u cilju saradnje i razmene iskustava
- Upućivanje grupa na relevantne treninge koje organizuju partnerske organizacije i RŽF donatori
- Povezivanje grupa sa aktivističkim prostorima u kojima mogu organizovati svoje događaje

Pristup drugim izvorima finansiranja:

- Deljenje informacija o prilikama za finansijsku podršku
- Upućivanje donatora na lokalne grupe
- Davanje preporuka pri apliciranju kod drugih donatora

Vidljivost:

- Promocija rada grupa putem naših kanala komunikacije
- Povezivanje grupa sa medijima
- Preporučivanje grupa za učešće na panelima koje organizuju druge organizacije i akteri
- Nominovanje grupa i projekata za aktivistička priznanja
- Podrška u razvijanju kampanja

Briga o dobrobiti:

- Razgovori u kriznim situacijama
- Zalaganje za poštovanju etičkih standarda u odnosu prema zaposlenima, volonterima i okruženju

Kolektivna briga

RŽF tim podstiče grupe da se aktivno bave brigom o dobrobiti tima i okruženja. Odobrena podrška može da pokriva i troškove prevencije sagovrevanja i kolektivne brige:

„Psihološka radionica koju smo imale u sklopu edukativnih radionica nam je

omogućila bolje i efikasnije nošenje sa svakodnevnim stresom.“ – Roza

Doprinos lokalnoj zajednici, podrška lokalnoj ekonomiji i briga o prirodnom okruženju su važan deo političkog delovanja grupa:

„To je, od početka, jedan od naših fokusa – rad sa prirodnim i lokalno dostupnim materijalima: zemlja, slama, pleva, drvo, a trudimo se da većinu ovih materijala uzimamo od ljudi iz sela. Osim toga, bavimo se i reciklažom materijala i njihovom prenamenom. Trudimo se da u projekat uključimo što više žena iz sela – osim smeštaja koji je obezbeđen kod zajednice, u staroj tradicionalnoj pekari uzimamo domaći hleb, a sir, mleko i jaja uzimamo od nezaposlenih žena. Trudimo se da, koliko

je to u našoj mogućnosti, uz aktivnosti gradnje imamo i malu baštu u kojoj imamo deo namirnica za radionice. Organski otpad se kompostira. Hrana koju pripremamo je pretežno vegetarijanska. Na imanju imamo kompostni toalet, a tuš je, takođe, spoljašnji, sa bojlerom koji se greje sunčevom energijom. Za potrebe događaja, napravili smo 2 nova kompostna toaleta i 2 nova pisoara na koje smo posebno ponosni, a 2 kompostna toaleta su napravljena i za kamp na FK Miletić u Mošorinu.“ – Klub finih zanata

Kolektivna briga

Izveštavanje o projektima podržanim kroz Specijalni fokus pokazuje da ženske grupe vode računa o različitim aspektima kolektivne brige:

- da se dešavanja organizuju u prostorima dostupnim za osobe sa invaliditetom **53%**
- da produkovani sadržaji budu dostupni i razumljivi što većem broju ljudi (osim u slučajevima da je reč o specijalizovanim sadržajima za usku ciljnu grupu) **47%**
- da sve/i učesnice/i na projektu budu blagovremeno informisane/i o svim dešavanjima, promenama i ostalim važnim informacijama **73%**
- da angažovane osobe budu blagovremeno plaćene **73%**
- da se ne zloupotrebljava volonterski rad **67%**
- da bude obezbeđena adekvatna hrana za učesnice/ke sa različitim preferencijama/ ograničenjima (veganska, gluten-free i sl.) **53%**
- da se hrana i osveženje koji preostanu ne bacaju već podele/doniraju **53%**
- da se uvek kada je moguće vrše nabavke od lokalnih proizvođača **53%**
- da se uvek kada je to moguće koristi najekološkije i najekonomičnije sredstvo prevoza (javni prevoz ili vozilo za više učesnica/ka) **47%**
- da se ne štampaju suvišni promo materijali **73%**
- da se ne rasipa električna energija, voda i drugi resursi **40%**
- da se minimalizuje proizvodnja otpada i ako je moguće da se on reciklira **47%**

Kolektivna briga

Grupe su podelile i druge primere kolektivne brige:

„Članica BeFem tima i ekološka aktivistkinja Milica Batričević je insistirala na upotrebi staklenih bokala voda za govornice, a ne plastičnih flašica.“ - BeFem

„Deo materijala koje Bibija produkuje prevode se na romski jezik.

Volonterkama se nadoknađuju putni troškovi, imaju mogućnost da besplatno kopiraju materijal, koriste kompjuter i imaju pristup internetu i biblioteci, ako projekat dopušta, imaju mogućnost nabavke stručne literature.“
- Bibija

„Primer dobre prakse na skupovima na kojima jezik na kome se govori nije svima native, i gde nisu svi u ravnopravnoj poziciji razumevanja, da se neko angažuje da simultano kuca na kompjuteru i da se to projektuje na bimu. Čak i kada se ne stigne sve otkucati, dosta pomaže demokratizaciji skupa i ravnopravnom razumevanju. Korisno je, takođe, ako su među učesnicima osobe sa disabilitetom sluha, bez obzira na jezik i kada nema prevodioca na znakovni jezik.“ – Push Back Mapping Collective

Grupe o RŽF podršci

„Veliko hvala RFŽ što je prepoznala važnost projekta, u okviru programa Specijalni fokus, za koji mislimo da je jedinstven kod nas, jer retko ko direktno adresira probleme militarizacije i rasizma. Takođe smo zadovoljne što je ovaj program u saglasnosti sa našim političkim stavovima i delovanjem te se naša prijava organski uklopila. Hvala i na prijateljskoj komunikaciji koja je protekla bez stresa i nelagodnosti.“

„Važno je da se održi Specijalni fokus. ... Volela bih da vidim nastavak toga, jer se tako pokriva čitav niz pitanja i inicijativa i možda se pokrenu neka pitanja koja do sada nismo imale, a koje bi mogao neko da pokrene u okviru SF. To je specifična vrsta podrške na koju inače fem grupe ne mogu da računaju. Čak i neki koji nisu sigurni da li bi neke stvari radili, ovako im se daje mogućnost da probaju da urade nešto drugačije, da se povežu sa drugim ljudima i imaju neku novu inicijativu. ... Važno je da se održe i ti manji grantovi, posebno da bi se decentralizovala podrška.“

„Postigle smo zavidan ekspertski nivo u području problema kojim se bavimo; same moramo da radimo preispitivanje kako bismo se održale i napredovale, a RŽF nas podstiče pitanjima, predlozima, posetom, zajedničkim traženjem boljih mogućnosti.“

„Daje nam mogućnost da izdvojimo sredstva za dokumentovanje našeg rada.“

„U prvim mesecima godine najčešće nemamo drugih sredstava osim Generalne podrške, tako da upravo ona omogućuje da tekući troškovi budu pokriveni uvek.“

„Generalna podrška je velika podrška za nas, u svakom pogledu. Uvek nam stigne mnogo pre ostalih fondova, omogućuje nam da isplaniramo početak godine i da nam vetar u leđa za sve ostale aktivnosti. Ove godine nam je bila posebno značajna, jer nam je omogućila da uzmemo alat i materijal potreban za pripremu konferencije i festivala koji smo organizovali. Kako je većina ostalih sredstava došla tek pred sam događaj, bez generalne podrške ne bismo mogli da završimo sve što je bilo planirano.“

„Generalna podrška nam omogućuje da dobijamo podršku od drugih donatora i obezbedimo redovan priliv sredstava.“

„Bez generalne podrške ne bismo se ni usudile da apliciramo na pozive međunarodnih agencija. Takođe, RŽF promovise rad naše organizacije na svojim društvenim mrežama i čini nas vidljivim u krugovima aktera relevantnih za naš rad.“

Važni uspesi tokom proteklih 15 godina:

- **Specijalni fokus** je u vreme potpune depolitizacije pokazao koliko je kontekstualizacija važna i da feminizam mora da prevazilazi identitetsku priču i svođenje isključivo na rodnu ravnopravnost
- Kroz **Specijalni fokus** i **Generalnu podršku** podržane su grupe i teme koje se ne uklapaju u mejnstrim donatorske okvire, a koje donose nešto bitno i drugačije u živote ljudi, što država i da je najbolja na svetu, ne bi donela (a ne bi ni bila u obavezi)
- **Urgentni grantovi** su program koji podupire jednu od glavnih odlika lokalne fondacije, da pravovremeno reaguje. Podržavamo aktivistkinje da iskoriste dragocen trenutak, spreče da određena situacija eskalira, odnosno da zaštite sebe i saniraju koliko je to moguće posledice najgrubljih kršenja i urušavanja ljudskih prava

15 godina grantmejkinga

u brojkama:

860+
GRANTOVA

200+
PODRŽANIH
GRUPA

50+
MESTA ŠIROM
SRBIJE

130+
STIPENDIJA

OKO **20%**
NEFORMALNIH
GRUPA

100+
PODRŽANIH
POJEDINKI

Lokalna filantropija

Lokalna feministička filantropija je jedan od najdinamičnijih programa u razvoju, kroz koji RŽF objedinjuje mobilizaciju lokalnih resursa i političku edukaciju.

Jako smo srećne postignutim uspesima tokom 2019. godine. Decembarska online fandrejzing akcija Razmena za promene nam je donela preko 15 novih donatorki i donatora! U akciju se uključilo ukupno 25 individualnih donatorki i donatora, sa kojima smo podelile mali znak pažnje – paket feminističkih printables

materijala. Sredstva su prikupljena za jačanje RŽF programa. U akciji je ukupno prikupljeno **41.600 dinara + 192 evra!**

Jako nas raduje što je podrška došla sa različitih strana, što su akciji doprinele naše komšije, kolege, prijatelji/ce, grupe i aktivistkinje koje smo podržavale u prethodnim ciklusima, ali i šira zajednica iz različitih krajeva zemlje, prepoznajući važnost ulaganja u podršku ženskim grupama u borbi za ljudska prava.

Zašto su nam važne individualne donacije?

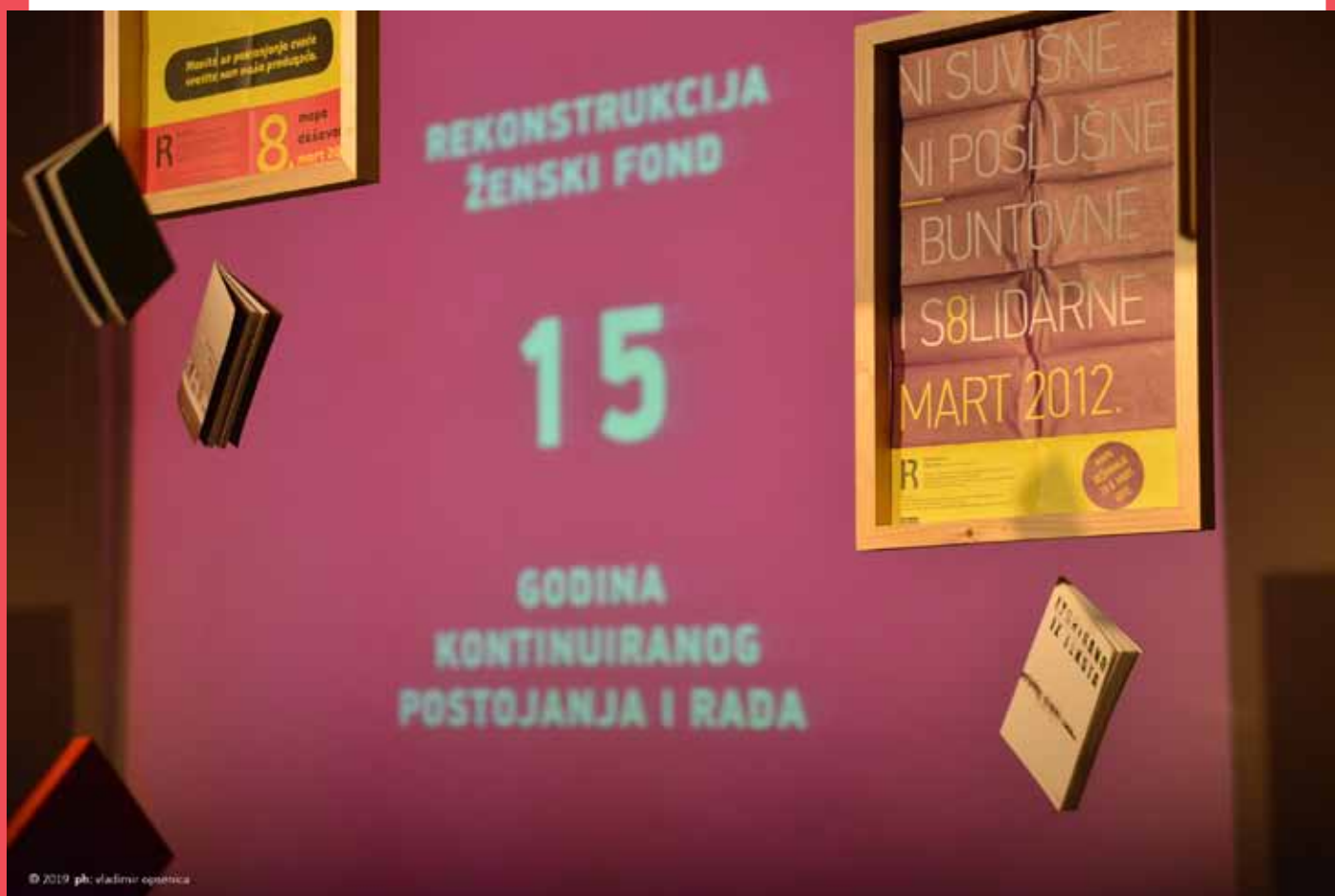
Individualne donacije predstavljaju fleksibilan izvor sredstava i kao takve olakšavaju podršku koju pružamo aktivistkinjama, umetnicama i akademkinjama, pogotovo kada je reč o nepredviđenim situacijama. Individualne donacije su i način diverzifikacije

novca. Ali iznad svega, individualne donacije su za nas izraz solidarnosti sa ženskim pokretom, podsetnik da žene nisu same u svojim borbama i da zajednica prepoznaje i podržava njihov trud usmeren ka progresivnim promenama.

● — Hvala svima koje su se uključile i uključili tokom 2019!

Javni događaji

**Dupli rođendan!
15 godina fonda i 10 godina Radosti ludosti**

U oktobru smo u CZKD-u uz brojne prijateljice/prijatelje i saradnice/saradnike obeležile dvostruki jubilej.

Radost ludost ✈ je godišnji susret umetnica/ka sa nezavisne scene, aktivistkinja i aktivista, kao i šire zajednice. Uz deceniju Radosti ludosti, kroz muzičko-scenski nastup Lady K i Dekadence, Efemernih konfesija i dua

Meki spoj, kao i kroz umetničku instalaciju *Rekonstrukcija u 15 pogleda* Katarine Popović, proslavile smo i svoj petnaesti rođendan; napravile smo osvrt na istorijat organizacije, ključne vrednosti i dostignuća. Ovom prilikom, zajednica se upoznala sa podmlađenim timom RŽF-a i pozdravila se sa Zoe Gudović, koja je i osmislila Radost ludost upravo pre deset godina.

Javni događaji

Sestre to rade najbolje

Sestre to rade najbolje je tokom prethodnih godina postao prepoznatljiv događaj tokom koga prikupljamo sredstva za određenu potrebu identifikovanu u zajednici. Ove godine smo napravile mali zaokret i organizovale dva #STRN događaja za jačanje naših programa podrškom iz zajednice.

#STRN16 su prikupljale novac za program Generalne podrške. Promovisan je program i rad grupa koje kroz ovaj program podržavamo.

#STRN17 su prikupljale sredstva za stipendije za aktivistkinje. Predstavljen je program stipendija „Žarana Papić“, a neke od naših ranijih stipendistkinja su podelile svoja iskustva i šta im je podrška značila.

RŽF je svoj model programa i lokalne filantropije predstavila na side event-u na CIVICUS-u održanom u aprilu u prostorijama Trag fondacije, na poziv Barry Knighta iz Centrisa, UK.

Važni uspesi tokom 15 godina:

Prisutnost, solidarnost, eksperimentalno pomeranje granica

- aktivno uzimamo učešće i kao aktivistkinje i kao fondacija u organizovanju samih dešavanja i protesta svih ovih godina.
- akcije za feminističku filantropiju kao što su SESTRE TO RADE NAJBOLJE postale su brend: ljudi znaju da su #STRN poziv da se pravovremeno donira za važne inicijative, dobrobit aktivistkinja, grupe i kolektive. Napravile smo saradnju sa kafićima ili javnim prostorima gde se ranije nisu održavale feminističke akcije.
- Radost Ludost je manifestacija koja oživljava zanemarene javne prostore, kreira prostore za razmenu, druženje, solidarne akcije i umrežavanje, promovise mlade umetnice i približava feministički aktivizam. U periodu od 10 godina održavanja manifestacije Radost Ludost, uspele smo da promovise, povežemo, da saradujemo sa preko 200 umetnica i umetnika i animiramo 6 javnih prostora na teritoriji Beograda.

„Kao jedina ženska fondacija koja jasno promovise feminističku politiku i vrednosti, politiku protiv rata, nasilja, svih oblika diskriminacija, mi razumemo koliko je važno da prostori, gde se dešavaju akcije i manifestacije, budu dostupni svima, kako bi što veći broj ljudi dobio učešće u temama kojima se bavimo. U tom kontekstu, svesne smo da kulturni sadržaji nisu dostupni svima, pogotovo ljudima sa margine, beskućnicima, migrantima, ljudima koji žive u siromaštvu, te je svakako naša namera bila da ove sadržaje otvorimo za sve. Zato je naša manifestacija otvorena scena gde se ukrštaju umetnički sadržaji sa aktivističkim, takođe, ukrštaju se različite generacije i strukture, tu ima uvek za svakoga po nešto, ukrštaju se i razmenjuju mišljenja, a to nam je sve važno, jer u vreme diskonektovanih odnosa, manjka empatije, živimo u žurbi, uvek za nečim novim i boljim, tako da smo mi u toku tog dana kad se dešava Radost Ludost, zastajale da se radujemo i ludujemo u svom tom bogatstvu raznolikih ljudi i ideja koju uspevamo da okupimo.“ – Zoe Gudović, kreatorka Radosti ludosti

Politička edukacija i dokumentovanje ženskog aktivizma

Osmomartovska mapa događaja ↗

10 godina Osmomartovske mape!

MAPA DEŠAVANJA za 8. mart je korisna, informativna, edukativna, i ovo je jedan od načina da beležimo i arhiviramo istoriju feminističkih i ženskih organizacija.

2019. godine obeležile smo 10 godina mapiranja osmomartovskih događaja, uličnih akcija, tribina, edukativnih aktivnosti, pobuna i proslava kojima se obeležava ovaj datum. Mapa je obuhvatila 16 događaja u 6 gradova. Arhivu osmomartovskih mapa možete naći [ovde](#). ↗

Fokus na fokus

Nastavile smo malo sporijim tempom sa radom na rubrici Fokus na fokus, u kojoj možete naći informacije o nekim od istaknutih projekata podržanih kroz program Specijalni fokus:

Umetnička grupa Hop.La! – predstava Epske igrice II: Ženidba Dušanova ↗

Predstava Ženidba Dušanova donosi savremeno preispitivanje patrijarhalnih matrica sadržanih u epskoj poeziji i publici, pre svega mladoj, nudi interaktivno čitanje školske lektire.

LICEULICE br. 47 – Ako u prisustvu zla stojimo po strani, stali smo na njegovu stranu! ↗

47. izdanje časopisa LICEULICE posvećeno je antifašizmu, njegovom istorijskom i savremenom kontekstu i različitim aspektima iz kojih ga možemo posmatrati.

Knjiga prevoda Džoan Nesl – Osvajanje slobode ↗

Ova knjiga predstavlja zbirku odabranih eseja, ličnih i političkih istovremeno, koji podstiču na razmišljanje i akciju pre svega protiv rasizma, mizoginije, lezbofobije, semitizma i drugih ne-sloboda.

U 2020. godini nastavljamo da predstavljamo inspirativne projekte iz Specijalnog fokusa!

Politička edukacija i dokumentovanje ženskog aktivizma

Guest editions ↗

Ksenija Atanasijević: Etika hrabrosti ↗

U sklopu rubrike Gostujuća izdanja objavile smo PDF verziju knjige Ksenija Atanasijević: Etika hrabrosti koju smo 2011. godine koizdale sa Ženama u crnom i Centrom za ženske studije. Knjigu je priredila Ljiljana Vuletić.

One nas inspirišu i motivišu

Kroz ovu rubriku od 2013. godine delimo sa vama glasove i iskustva žena koje nas inspirišu i koje podcrtavaju važnost ulaganja u feminističko organizovanje.

Protekle godine objavile smo četiri intervjua sa inspirativnim ženama koje su nam predstavile svoja viđenja feminizma, solidarnosti i ulaganja u ženske borbe.

Sandra Moran: Upoznajmo i prepoznamo i štitimo se međusobno! ↗

Sandra Moran je dugogodišnja aktivistkinja, nekadašnja muzičarka i prva javno deklarirana lezbejka u Kongresu Gvatemale.

„Solidarnost je odnos među ljudima, način da se bude zajedno u borbi za promene, za budućnost, način da upoznamo i prepoznamo jedni druge, naše snage, ali i da se međusobno štitimo. Imali smo veliko iskustvo sa solidarnošću u Gvatemali – iz različitih zemalja, i ta solidarnost je spasila hiljade života dok smo imali rat i izbeglice... Zato znamo šta je solidarnost i da je odnos koji proističe iz pokreta solidarnosti čvrst, blizak i da na kraju postajemo poput porodice, proširene porodice. Verujem da nam je solidarnost potrebna, svima nama – svih nas.”

Arundati Roj: Nesavršena solidarnost! ↗

Arundati Roj je spisateljica, esejistkinja i scenaristkinja iz Indije.

„Pa, solidarnost pre svega znači razumevanje, prva stvar koju označava je prosto razumevanje. Kada sam juče išla na sastanak sa grupama mladih žena, pričale su o nesavršenim solidarnostima i ja sam rekla “Da li znate da je to najbolja solidarnost? Zato što savršena solidarnost može da završi kao tiranija”. Dakle, moramo i da naučimo kako da budemo solidarne kada se u nekim stvarima ne slažemo ili kada se u nekim stvarima slažemo – to mora da bude solidarnost koja nije sasvim anarhična, jer je onda beskorisna, ali ni sasvim hijerarhijska, sva ta pitanja...”

Laura Kanušu: Otvorite kapije za žene sa invaliditetom! ↗

Laura Kanušu je advokatica i nekadašnja direktorka organizacije Legal Action for Persons with Disabilities iz Ugande.

„Svesna sam da donatori imaju svoje fokuse ili oblasti koje finansiraju, ali kao što sam rekla, kad god govorite o ženama, ne možete izbeći da ne govorite i o ženama sa invaliditetom. Zato ne razumem kada mi na aplikaciju donator odgovori rečima „Ne podržavam invaliditet“ – s obzirom da invaliditet nije osoba, žena je osoba, i ako ste donator koji kaže da podržava ženska prava, ne pričajte mi da ne podržavate invaliditet, jer ne postoji osoba koja se tako zove. Ta osoba je žena ili devojka.

Politička edukacija i dokumentovanje ženskog aktivizma

— • —

Mislim da mora da postoji solidarnost među ženama, da je potrebno da mi kao žene prestanemo da se izolujemo i mislimo 'oh, ja pripadam ovoj grupi, pripadam samo grupi žena sa invaliditetom, ne spadam u grupu seksualnih radnica' – zato što, na kraju krajeva, ono što nas ujedinjuje jeste to što smo sve žene i u tome je poenta...“

Jana Korb: Zamislimo još više mogućnosti za budućnost! ↗

Jana Korb je interdisciplinarna umetnica koja kombinuje fizički teatar sa cirkuskim umetnostima i ples sa akrobatikom sa novim medijima.

„Solidarnost je jako važna, zato što nam, kao ženama u ovom zapadnjačkom društvu (posebno nama belkinjama) solidarnost vrlo loše ide – uvek su tu kompetitivnost i prekarnost. Navikle smo da u muškom svetu ima tek nekolicina žena i osećamo se ugroženo kada se u njemu pojavi nova žena, umesto da pokazujemo međusobnu solidarnost. Gledajući pokret američkih crnkinja, na primer, i njihovu veliku solidarnost i sposobnost da oforme pokret, čak izvedu i svojevrсну revoluciju, moram da se zapitam 'Hej, zašto nisu sve žene takve? Zašto žene nisu više poput sestara jedne drugima?' Smatram da je veoma važno da se učimo solidarnosti. Muško umrežavanje odbacujemo kao neetičko, ali umrežavanje je vrlo važno. Trebalo bi da učimo od tih starih muških mreža i gradimo svoja sestrinstva i načine da ljude uključujemo, umesto da se takmičimo.“

Važni uspesi tokom 15 godina:

Vidljivost, dostupnost, politička oštrina

- Dokumentovanje i arhiviranje osmomartovskih dešavanja - MAPA DEŠAVANJA ZA 8. MART
- Inspirisale smo mnoge kolektive mimo naše zemlje da prave mape dešavanja, kako za 8.mart u svojim gradovima, tako i za neke druge datume važne za feminističku istoriju
- Pojačavamo glasove koji promovišu lokalnu feminističku filantropiju
- Prevodimo važne, a neretko skrajnute, političke tekstove i činimo politička znanja dostupnijim
- Inspirišemo i širimo reč o srodnim inspirativnim poduhvatima, promovišemo feminističke vrednosti i politike, grupe, inicijative, širimo ideju o našem radu i promenama koje mi kao feministička fondacija želimo u ovom društvu

Pronađite zanimljive političke tekstove u rubrici **Kritične teme.** ↗

Saradnje i organizacioni razvoj

Donatorska saradnja

RŽF je inicirala i učestvovala na sastancima razmene sa lokalnim i međunarodnim sestrinskim fondovima kako bismo što bolje podržale grupe i zagovarale za transformisanje rigidnih sistema koji utiču na ženski aktivizam, kako bi resursi bili što dostupniji, fleksibilniji i prilagođeni potrebama grupa na terenu. Posebnu zahvalnost dugujemo Philanthropy for Social Justice and Peace koja je organizovala online peer razmenu (**Learning cycles**) na ključne teme značajne za community fondacije širom sveta.

Veliko nam je zadovoljstvo što smo imale priliku da doprinesemo Tragovom procesu **participativnog grantmejkinga** za ženske inicijative u regionu. Demokratizacija

odlučivanja o raspodeli resursa je važan, ali i izazovan politički princip. Ovo iskustvo nam pomaže da dalje promišljamo mehanizme grantmejkinga, bolje odgovaramo na izazove i stavljamo u fokus nepravedno marginalizovane teme i deprivilegovaniye grupe.

RŽF se trudi da podrži zagovaračke inicijative savezničkih fondova. Milica Miražić, direktorka fonda, je u maju 2019. učestvovala na događaju koji je Kvinna Till Kvinna organizovala u Švedskoj, gde se govorilo o sužavanju prostora za ženska ljudska prava i borbi protiv desnice u kontekstu Evropskog parlamenta. Ovom prilikom dala je i kratku **video izjavu**. ↗

Studijska poseta organizacije Akcija Združenska

U novembru smo ugostile drugarice iz makedonske organizacije Akcija Združenska koje su nam došle u dvodnevnu studijsku posetu. Tokom posete smo razmenile znanja i iskustva vezana za podršku ženskom pokretu i

diskutovale o načinima prevazilaženja izazova. Kao i uvek kada imamo goste, nakon radnog dela smo posetile aktivističke kolektive sa kojima saradujemo.

Saradnje i organizacioni razvoj

Mreža mirovnih fondova (Foundations for Peace Network – FFP)

FFP je naš strateški partner, prostor za razmenu, učenje i zajedničke inicijative ka pomeranju granice u filantropskom sektoru.

Godišnji sastanci mreže su prilika da pretresemo važne političke teme i zauzmemo stav prema donatorskim trendovima.

Tokom 2019. bile smo deo **peer learning & training development tima**, gde smo predvodile razvoj Modula o lokalnoj filantropiji

za mir i socijalnu pravdu. Želimo da lokalne donatore učinimo prepoznatljivijim u globalnom filantropskom sektoru, podelimo iskustva o odgovornom fandrejzingu i grantmejkingu i doprinesemo većoj uključenosti lokalnih zajednica u sistemske promene.

Rad FFP mreže na na polju mirovnog aktivizma je predstavljen u **junskom broju Alliance magazina** (Vol 24, No 2). Andrew Milner je

Saradnje i organizacioni razvoj

istakao Rekonstrukciju ženski fond kao pionira u polju mirovnog aktivizma koji je tokom proteklih 15 godina uticao na filantropsku zajednicu.

Prenosimo znanja iz FFP mreže: Fokus grupa i razmena znanja sa mirovnim aktivistima iz Severne Irske

RŽF ostaje posvećena propitivanju sektorskih trendova i globalnoj razmeni znanja.

Tokom januara smo organizovale **fokus grupu sa mirovnim aktivistkinjama i aktivistima** koju je vodio kolega Sean Feenan iz Severne Irske. Šon je tokom 2019. prikupljao iskustva mirovnih aktivistkinja i aktivista koja treba da posluže kao inspiracije i dobri primeri za dalji rad u konfliktnim područjima širom sveta. Odlučile smo da nakon učešća na razmeni sa kolegama i kolegamicama u Deriju podelimo to iskustvo i pokrenemo diskusiju o socijalnoj ekonomiji u (post)konfliktnim područjima iz feminističke i mirovne perspektive na lokalnu. Iskoristile smo gostovanje Šona, koji je organizovao razmenu u Irskoj, da podeli iskustvo rada sa bivšim političkim zatvorenicima u oblasti socijalne ekonomije u Severnoj Irskoj, kao deo procesa izgradnje mira. Conal McFeely, Rath Mor Centre and Cregan Enterprises in Derry, bivši sindikalista, je putem skajpa predstavio njihov model multisektorskog udruživanja oko socijalne ekonomije, principe funkcionisanja i značaj za lokalnu zajednicu. Ivana Stančić iz Smart kolektiva je analizirala ekosistem u Srbiji, a Nikoleta Kosovac predstavila rad uličnog magazina Liceulice, koji je jedno

od najuspešnijih socijalnih preduzeća u Srbiji. Kroz diskusiju smo otvorile pitanja o kontekstima, razumevanju socijalne i solidarne ekonomije, pozadinama i političkim implikacijama ovakvih inicijativa, posebno u odnosu na žene i zajednice u konfliktnim područjima. Događaj je održan u DC Oktobar. Nakon događaja posetiteljke i posetioci su bili u prilici da podrže akciju prikupljanja sredstava za brigu o napištenim životinjama kroz solidarnu večeru.

„Izlaganja su mi bila jako interesantna pogotovo ono o Irskom modelu, jer zaista do juče nisam imala ideju da postoji takav način povezivanja zajednica i ljudi u njima. I klopa je bila strava :)” – studentkinja iz publike

Saradnje i organizacioni razvoj

Prospera – međunarodna mreža ženskih fondova

MEL COP

Nastavile smo da unapređujemo znanja u oblasti feminističkog pristupa monitoringu, evaluaciji i učenju, kroz MEL Community of Practice, peer zajednicu ženskih fondova. Naša programska koordinatorka Marija Jakovljević izabrana je za MEL COP Steering Committee.

Strategic Thinking and Impact Fellowship (STIF)

STIF je proces proizašao iz programa MEL Community of Practice, kao konkretniji vid podrške ženskim fondovima. U sklopu ovog fellowship programa, RŽF radi na unapređenju svoje Teorije promene i MEL (Monitoring, Evaluation & Learning) praksi. Krajem 2019. godine prisustvovala smo sastanku u Najrobiju gde smo sa drugim ženskim fondovima zajednički radile na oblikovanju fellowshipa.

Saradnje i organizacioni razvoj

Posebno smo zahvalne na podršci koju nam pruža Boikanyo Modungwa, konsultankinja iz Bocvane, koja će tokom 2020. raditi za RŽF timom i Upravnim odborom.

Salesforce saradnja: prilagođavanje za ženske fondove

Ovaj proces takođe je proistekao iz Prosperinog programa MEL Community of Practice, a RŽF je jedan od četiri ženska fonda koji je dobio priliku da učestvuje u prilagođavanju tehnološkog rešenja koje nudi Salesforce platforma za podršku feminističkim grantmejing i MEL aktivnostima.

Veliko hvala Global Fund for Women koji su nas ugodili u oktobru u San Francisku

i podelili svoje iskustvo sa platformom, Prosperi što je omogućila ovaj saradnički proces i kolegincama iz sestrinskih fondova od kojih smo mnogo naučile!

Godišnji sastanak evropskih ženskih fondova

U oktobru 2019. godine evropski ženski fondovi su se sastali u Gruziji kako bi razmenili informacije o situaciji u svojim zemljama, unapredili znanja u pogledu bezbednosti i nastavili rad na razvijanju strategija za adekvatniju podršku borbi za ženska prava na evropskom i globalnom nivou kroz inicijative *Knocking on the EU's Door* i *On the Right Track*.

Saradnje i organizacioni razvoj

Pathways To Power Symposium

Tokom novembra smo učestvovala na simpozijumu Pathways to Power: New Ways of Deciding and Doing, A Symposium on people-led development, koji je Global fund for Community Foundations organizovao u Londonu.

Akteri okupljeni oko zahteva za transformaciju odnosa moći unutar filantropske zajednice (#ShiftThePower) pokrenuli su pitanja rasizma unutar sektora, transformacije odnosa moći

između globalnog severa i juga, smislenog ne-ekstraktivnog MELa i još mnogo toga što nas žulja i pokreće.

Preporučujemo da pogledate analize, zahteve i osvrte na [GFCF sajtu](#). ↗

Koordinatorke Marija Jakovljević i Galina Maksimović su tom prilikom napisale blog za [Alliance magazin](#). ↗

Koleginice koje su zadužile fond i sa kojima smo se pozdravile tokom 2019.

Zoe Gudović je nakon 10 godina posvećenog rada odlučila da se preusmeri na svoju umetničku karijeru. Zahvalne smo Zoe na svim prostorima koje je otvarala i inicijativama koje je pokrenula. Zoe je bila lice Rekonstrukcije. Jedinstvenim šarmom, otvorenošću i direktnošću je pomerala granice, spajala ljude, otvarala šakljive teme. Zoe je uspela da približi fond najrazličitijim krugovima. Uspešno je koristila resurse fonda da oživi zanemarene javne prostore, da pokrene ljude na solidarne akcije i otvori prostor za žene i devojke svuda gde je to bilo moguće. Zahvalne smo Zoe na doprinosu koji je dala unapređenju naših uslova rada, brizi za tim, podršci i solidarnosti. Želimo joj sve najbolje u daljim umetničkim i aktivističkim poduhvatima!

Milica Miražić je od stipendistkinje i potom saradnice fonda prerasla u novu direktorku. Donela je veliko iskustvo i novu perspektivu. Pomogla nam je da uočimo slabe tačke i uvidimo mogućnosti za dalji razvoj, svesrdno podržavajući inicijative radnog tima. Dala je važan doprinos organizacionom razvoju i unapređenju uslova rada. Podsticala je individualni i profesionalni razvoj tima i motivisala nas da obratimo više pažnje na self-care. Iako smo znale da je pred Milicom

sjajna karijera u domenu psihoterapije, nadale smo da ćemo imati još par godina da se zajedno razvijamo. Svakako podržavamo njenu promenu karijere i zahvalne smo za sve pomake koje je učinila tokom 2019. kako bismo kao kolektiv nastavile da se razvijamo.

Selena Simić je naša saradnica bez čije podrške naše filantropske akcije ne bi bile tako uspešne. Od logistike događaja do animiranja okupljene zajednice da donira, Selenine super veštine, energija i snalažljivost daju poseban pečat aktivnostima u zajednici. Iako Selena najveći deo svoje energije usmerava na dalji razvoj fenomenalnog Rok kampa za devojčice i svog benda Nemesis, nadamo se da će biti sa nama tokom događaja koji nam predstoje.

RŽF tim

Nove snage

Ana Imširović Đorđević je prva Operativna menadžerka u fondu. Strateški razvoj organizacije je rezultovao novom organizacionom strukturom, u okviru koje je Ana preuzela administrativno-finansijske poslove. Anina sistematičnost, efikasnost, oko za detalje i briga za kolektiv doneli su osveženje timu. Zahvalne smo što je unapredila i olakšala svakodnevno funkcionisanje. Pored fenomenalnih operativnih sposobnosti, Ana je donela i višedecenijsko aktivističko, umetničko i prevodilačko iskustvo. Srećne smo i zato što imamo još jednu članicu posvećenu zaštiti životinja.

Galina Maksimović je mlada snaga fonda na poziciji Koordinatorke za rad sa zajednicom. Njen primarni fokus je dalji razvoj lokalne feminističke filantropije i prateće komunikacije. Galina je sjajna podrška timu, posvećena učenju, eksperimentisanju i razvoju praksi kolektivne brige. Donela je rezonirajući, politički sjajno potkovan glas. Galina spaja svoje dramaturško iskustvo i aktivizam, uspešno nadgrađuje dosadašnje formate i širi domete lokalne filantropije.

Fond nastavlja hrabro napred sa stalnim saradnicama i saradnicima Vajkom Anđelković, Vladimirem Jerićem Vlijidijem, Katarinom Popović i Dejanom Brankovim i Upravnim odborom koji čine Olga Manojlović Pintar, Dušica Parezanović i Slavica Stojanović.

Važni uspesi tokom 15 godina rada fonda

Rekonstrukcija je uspela u stvarima na koje se obavezala:

- da raste polako i stabilno i nijednom ne dovede u rizik ni sebe ni partnerske organizacije
- da se ne meša u donatorski prostor ženskih grupa, već da im pomaže da dođu do donatora koji im inače ne bi bili lako dostupni (bilo da pomaže u pisanju aplikacija, povezuje donatore i partnerske organizacije, lobira kod donatora da podrže grupe, bilo da sama aplicira kod donatora koji nisu lako dostupni grassroots organizacijama, niti upoznati sa manjim grupama na terenu)
- da nema glomaznu organizaciju koja bi „pojela“ mnogo para: između 65 i 70% budžeta fonda odlazi na grantove, a ostalo su programski i organizacioni troškovi
- da očuva integritet i autonomiju organizacije

Veliko hvala institucionalnim i individualnim donatorima i donatorkama, koji su pokazali veliko razumevanje za naš rad i potrebu fleksibilne podrške grupama na terenu, koji poštuju autonomiju fonda i grupa i čija blagovremena podrška i saveti omogućavaju da RŽF ostane ono što jeste.

Postanite individualna donatorka/donator Rekonstrukcije i podržavajte ženske i druge progresivne grupe!

Hvala svima vama što ste uz nas
i kada slavimo i kada se borimo!
Nastavljamo dalje!
Solidarno,
RŽF